

Oppimisympäristöt varhaiskasvatuksessa

Amiraalit- viskariryhmän retkikulttuurin rikastaminen

Niina Haikara

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK, SXH19S1

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

2022

Tekijä	Niina Haikara
Otsikko	Oppimisympäristöt varhaiskasvatuksessa
Sivumäärä	37 sivua + 2 liitettä
Aika	30.10.2022
Tutkinto	Sosionomi AMK
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Yliopettaja Saira Nevanen Lehtori Seija Mäenpää
<p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön kehittämistehtävä tähtäsi päiväkotia Auringonkukan Amiraalit- varhaiskasvatusryhmän oppimisympäristöjen rikastamiseen ja retkikulttuurin kehittämiseen. Tarve kehittämistehtävälle syntyi syksyllä 2021 Covid 19- pandemian rajoittamassa ryhmän mahdollisuuksia hyödyntää erilaisia oppimisympäristöjä lähialueella. Tarkoituksena oli löytää ja ottaa käyttöön sellaisia oppimisympäristöjä, jotka ovat ryhmälle uusia, turvallisia ja innostavia sekä suunnitella ja toteuttaa retket kohteisiin.</p> <p>Osallisuus on keskeinen sosiaalipedagoginen näkökulma, jossa lasten kokemusten merkityksellisyys ja vaikuttaminen itseään koskevaan päätöksentekoon korostuvat. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää erilaisia osallisuutta tukevia työmenetelmiä, joista tässä opinnäytetyöprosessissa menetelmiksi valikoituivat lasten kokoukset ja pienryhmätoiminta. Toiminnan suunnitteluvaiheessa merkityksellistä oli kartoittaa 5- vuotiaiden lasten kehitystasoa ja turvallisen kasvun edellytyksiä sekä suunnitella sisällöt varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen mukaisesti.</p> <p>Opinnäytetyön toimintakertoja arvioitiin sekä teoretietoon, havainnointiin sekä Amiraalitryhmän jäsenien antamaan palautteeseen pohjaten. Koska retket ja niiden toiminnallinen sisältö nousi ryhmän lasten mielenkiinnonkohteista ja ehdotuksista kokivat lapset osallistumisensa prosessiin pääsääntöisesti myönteisenä. Amiraalit ryhmän kasvattajilta saatu palaute tuki havaintoa kokonaisuuden onnistumisesta tavoitteisiin peilaten.</p> <p>Kehittämistehtävän tavoitteet oppimisympäristöjen rikastamisessa ja retkikulttuurin kehittämisessä saavutettiin. Opinnäytetyön edetessä mahdollisuudet vierailukohteisiin avautuivat Covid 19- rajoitusten purkautuessa ja ryhmän kanssa päästiin tutustumaan myös Viikin Ratsastuskeskukseen muiden vapaasti saavutettavien retkikohteiden lisäksi. Opinnäytetyössä syntynyt Thinglink@- kartta, jossa esiteltiin 6 mahdollista retkikohdetta toimintaidean kanssa, on hyödynnettävissä sellaisenaan myös päiväkotia Auringonkukan muille ryhmille. Opinnäytetyön johtopäätelmänä voidaan todeta, että päiväkotia Auringonkukan lähialue tarjoaa valtavasti monipuolisia oppimisympäristöjä varhaiskasvatusryhmille. Asiaan perehtymisen toi näkyviin myös sellaisia oppimisympäristöjä, joiden hyödyntäminen lapsilähtöisessä toiminnansuunnittelussa on ollut piilossa.</p>	
Avainsanat	oppimisympäristöt, osallisuus, varhaiskasvatus

Abstract

Author	Niina Haikara
Title	Learning Environments in Early Childhood Education
Number of Pages	37 pages + 2 appendices
Date	30.10.2022
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services and Early Childhood Education
Instructors	Saila Nevanen, Principal Lecturer Seija Mäenpää, Senior Lecturer
<p>The purpose of this practice- based bachelor's thesis was to enrich the learning environments of the early childhood education group Amiraalit in daycare center Auringonkukka. The second objective was to develop the practices of the group's excursion culture. The need for this development task became relevant in fall 2021 with the Covid 19- pandemic restricting the groups possibilities to use different types of learning environments and services in the local area. The main goal was to find and introduce new, safe, inspirational learning environments and to plan and implement excursions to selected destinations.</p> <p>The concept of inclusion is a key point of view in social pedagogy in which the experiences of children and the possibility to influence decisions that concern the child's life are emphasized. There are several different methods that support inclusion in working with children and in this thesis the methods that were used were children's meetings and small group activities. In the planning stage of the thesis, it was essential to examine the development stages of the five-year-old and to plan the content of the activities to match the requirements that were discovered. It was also important to use the official ECEC guidance documents by the Finnish Government, the National Board of Education and the municipal early childhood education plan.</p> <p>The six sessions in total were evaluated based on the feedback of Amiraalit children and educators, the theory behind planning and the objectives that were set for the activities. Because the content of the sessions was planned based on the interests of the Amiraali-children they experienced their participation in the activities mainly positively. The feedback received from the educators of the group supported the perception that most of the process had achieved the objectives of the thesis.</p> <p>As the thesis proceeded the Covid 19- restrictions were dismantled and it was possible to visit the riding center of Viikki in addition to other accessible destinations. The Thinglink@ map and activity ideas that were made in the process can be used as such in all early childhood education groups in daycare center Auringonkukka. The conclusion of this practice-based thesis is that the surrounding area of Auringonkukka is filled with diverse learning environments and studying the possibilities closely brought out previously hidden destinations which had not been used in child-oriented early childhood education planning.</p>	
Keywords	learning environments, inclusion, early childhood education

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön yhteistyökumppani	2
2.1	Yhteistyöryhmä Amiraalit	2
2.2	Oppimisympäristöt päiväkotia Auringonkukassa	2
2.3	Latokartanon ja Viikin tarjoamat palvelut	3
3	Osallisuus ja sitä tukevat menetelmät	3
3.1	Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa	4
3.2	Osallisuutta tukevat menetelmät	5
3.2.1	Lasten kokoukset	5
3.2.2	Pienryhmätoiminta	6
3.3	Pedagoginen dokumentointi	7
4	Monimuotoiset oppimisympäristöt	8
4.1	Sosio-emotionaalinen oppimisympäristö	9
4.2	Digitaaliset oppimisympäristöt	9
4.3	Kaupunkiympäristö oppimisympäristönä	10
4.4	Luonto oppimisympäristönä	11
5	Viisivuotiaan lapsen kehitys ja tarpeet	13
5.1	Viisivuotiaan motorinen kehitys	13
5.2	Viisivuotiaan persoonallisuuden kehityksen suuntauksia	13
6	Opinnäytetyön kehittämistehtävä	15
6.1	Kehittämismenetelmä	16
6.2	Tietosuojat	17
7	Toiminta	17
7.1	1. Lastenkokous – Retkikohteiden- ja mielenkiinnonkohteiden kartoitus	18
7.2	2. lastenkokous - Retkiturvallisuus	21
7.3	3. Lastenkokous – Uusien retkikohteiden esittely ja äänestys	23
7.4	Retki Hallainvuorelle	24
7.5	Retki Ratsastuskeskus Viikkiin	26
7.6	Retki Latokartanon liikuntapuiston jalkapallokentälle	28
8	Arviointi ja pohdinta	31

8.1	Arvio oppimisympäristöjen rikastamisesta	31
8.2	Lasten osallisuuden ja lapsilähtöisyyden arviointi	33
8.3	Pedagogisen toiminnan arviointi	34
8.4	Pohdinta	35
Lähteet		1
Liitteet		
Liite 1. Suostumus osallistua opinnäytetyöprosessiin		
Liite 2. Tiedotuskirje 18.2.2022 Amiraalit- ryhmän lasten huoltajille		

1 Johdanto

Opinnäytetyöni aihe on Helsingin Latokartanossa sijaitsevan Päiväkoti Auringonkukan fyysisen rakennuksen ja piha-alueen ulkopuolisten retkikohteiden kartoittaminen lähialueella sekä oppimisympäristöjen rikastaminen ja pedagogisen toiminnan suunnittelu niissä toteutuvaksi viisivuotiaiden lasten Amiraalit- ryhmässä. Tarve oppimisympäristöjen rikastamiselle ja hyödyntämiselle syntyi keskustelussa yhteistyökumppanini päiväkoti Auringonkukan Amiraalit- ryhmän varhaiskasvatuksen opettajien kanssa syyskuussa 2021, jolloin prosessi käynnistyi.

COVID-19- pandemian (tästä eteenpäin korona tai pandemia) alettua maaliskuussa 2020 Auringonkukassa on jouduttu suunnittelemaan uudelleen talon omien oppimisympäristöjen käyttöä ryhmien kesken sekä rajoittamaan yhteisöllistä koko talon toimintaa ohjeistuksien mukaisesti. Varhaiskasvatusta koskevia koronarajoituksia on päivitetty valitsevan koronatilanteen edetessä ja Auringonkukan varhaiskasvatusryhmät ovat muovanneet toimintaansa niiden mukaisesti. Opinnäytetyöni kehittämistarve Amiraalien ryhmässä nousee tilanteesta, joka syntyi koronapandemian rajoitettua päiväkotiryhmien yhteisöllistä toimintaa sekä tilojen käyttöä päiväkodissa ja sen piha-alueella Tartuntatautilaki 58§ ollessa voimassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä opetus- ja kulttuuriministeriön suositus opetuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäjille pandemian aikana linjaa, että toiminnan järjestäminen etäisyydet huomioon ottaen koskee myös päiväkodin piha-alueita sisätilojen lisäksi (Tartuntatautilaki 2016: 58 c §; Opetus- ja Kulttuuriministeriö & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: 2).

Amiraalien varhaiskasvatusryhmä kaipasi lisää monipuolisia oppimisympäristöjä kävelymatkan päästä, joita voitaisiin hyödyntää pedagogisessa toiminnassa. Toimintakauden edetessä Amiraalit ovat käyttäneet lähialueen retkikohteita, ja opinnäytetyön yksi oleellinen osa on löytää sellaisia oppimisympäristöjä, joita ryhmä ei vielä ole ehtinyt hyödyntämään. Rajoitusten purkautuminen vaikutti myös lopullisten retkikohteiden valintaan.

2 Opinnäytetyön yhteistyökumppani

Opinnäytetyöni tehdään yhteistyössä päiväkotia Auringonkukan kanssa. Päiväkoti Auringonkukka sijaitsee Helsingin Latokartanossa monipuolisen luonnon, rakennettujen liikuntapisteiden ja kaupunkiasutuksen välittömässä läheisyydessä. Lapsia Auringonkukassa on 105 ja ryhmiä 7 (Päiväkoti Auringonkukka 2021).

2.1 Yhteistyöryhmä Amiraalit

Yhteistyöryhmänä toimii varhaiskasvatusryhmä Amiraalit, joka on muodostettu 2016-syntyneistä lapsista eli vuonna 2021 viisi vuotta täyttävistä lapsista. Tällaista ryhmää kutsutaan varhaiskasvatuksessa yleistyneesti nimellä viskariryhmä. Lapsia Amiraaliryhmässä on neljätoista. Ryhmässä työskentelee kaksi varhaiskasvatuksen opettajaa sekä avustaja.

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma linjaa, että ryhmämuodostuksessa ensisijaisesti otetaan huomioon lasten etu ja tarpeet sekä muut pedagogiset perusteet (Helsinki 2022: 26). Amiraalien ryhmä muodostettiin kesällä 2021, kun Auringonkukan vuonna 2016 syntyneistä lapsista muodostettiin kaksi viskariryhmää seuraavaa toimintakautta varten. Ryhmämuodostuksessa otettiin huomioon lasten ystävyyssuhteet sekä erityisen tuen tarpeet ja henkilökunnan sijoittuminen tuttujen lapsien kanssa. Amiraalien lapsilla oli siis uudessa ryhmässä tuttujen aikuisten ja lasten lisäksi uusia kavereita ja kasvattajia. Toiminnan Amiraalit aloittivat elokuussa 2021, kun uusi toimintakausi alkoi.

2.2 Oppimisympäristöt päiväkotia Auringonkukassa

Päiväkoti Auringonkukassa ryhmäkohtaisten tilojen lisäksi paljon yhteiseen käyttöön suunniteltuja tiloja kuten ruokala, verstaas, jumppasali, kokoustila ja kaksi suurta aidattua piha-alueita. Ennen pandemiaa yhteisiä tiloja kuten Auringonkukan ruokalaa, jumppasalia ja kädentaitojen verstaasta voitiin käyttää vailla ryhmärajoja monenlaisessa toiminnassa. Tilojen käyttö pedagogisessa- ja leikkitoiminnassa koronarajoitusten aikana on täytynyt suunnitella tarkkaan, jotta kohtaamisia muiden kanssa on vältetty ja näin pidetty huolta varhaiskasvatusta koskevista koronaohjeistuksista. Nämä rajoitukset ovat väliaikaisesti vähentäneet konkreettista aikaa käyttää yhteisiä tiloja. Myös talon yhteisöllinen toiminta on rajoitusten takia ollut tauolla. Amiraaliryhmän mahdollisuudet käyttää talon yhteisiä oppimisympäristöjä on ollut rajoitettua verrattuna aikaan ennen koronaa. Paljon

toiminnasta on suunniteltu toteutuvaksi koronaturvallisesti oman ryhmän lasten kanssa sekä hyödyntäen mahdollisimman paljon omaa ryhmätilaa: esimerkiksi Amiraalien ruokailu on siirretty ruokalasta omaan ryhmätilaan. Päiväkoti Auringonkukan lasten ulkoilu aidatuilla piha-alueilla on porrastettu niin, etteivät kaikki ryhmät ulkoile samanaikaisesti. Pihamaa on suuri ja siellä on mahdollisuuksia monenlaiseen pedagogiseen toimintaan.

Amiraalien keskeisin oppimisympäristö päiväkoti Auringonkukassa on oma ryhmätila. Ryhmätilan rakentamisessa on otettu huomioon lasten ikätaso sopivana varusteluna leluineen ja tarvikkeineen. Hyllykalusteet ovat avoimia ja lasten on helppoa itse valita ja ottaa tarvitsemiaan välineitä sekä leluja, kun mitään ei ole ovien takana. Kalusteet on aseteltu mahdollistamaan monipuolista toimintaa sekä rajaamaan leikkialueita ja ryhmässä on selkeästi nähtävillä kodinomaisia elementtejä, kuten erilaisia tekstiilejä ja kasveja. Lasten tuottamaa taidetta löytyy seiniltä niin ryhmässä kuin eteistilassa. Ryhmätilaa on mahdollista muuntaa tarpeen mukaan siirtämällä kalusteita sekä vaihtamalla tarvikkeita ja leluja vastaamaan ajankohtaisia pedagogisen toiminnan tarpeita ja tavoitteita. Ahonen tuo esille, että oppimisympäristöjen muokkaamisella vastataan Vasun ohjeistukseen monipuolisen pedagogisen toiminnan toteuttamisesta (Ahonen 2017: 115).

2.3 Latokartanon ja Viikin tarjoamat palvelut

Latokartanon alue tarjoaa monipuolisia kohteita ja ympäristöjä, joita voi hyödyntää varhaiskasvatusryhmän toiminnassa. Latokartanon alueen ilmaisia palveluita, joita varhaiskasvatusryhmän kanssa voi hyödyntää ovat mm. asukastalotoiminta, kaksi eri liikuntahallia: Latokartanon liikuntahalli sekä – palloiluhalli, ulkotiloissa toimiva urheilupuisto, Viikin tiedepuiston palvelut kuten yliopisto ja – kirjasto, Viikin ratsastuskoulu, - löytöeläintalo sekä Viikin tutkimus ja koetila (Latokartanon kartta 2022). Monet palvelut ovat rajoittaneet käyttöastettaan koronarajoitusten mukaisesti vuosina 2020–2022. Metsää ja luontoa Latokartanossa on tarjolla valtavasti.

3 Osallisuus ja sitä tukevat menetelmät

Oleellinen osa opinnäytetyöprosessiani on ottaa huomioon lasten osallisuus eri vaiheissa. Lasten ääni ja toiveet kuuluvat ja näkyvät niin suunnittelussa, toteutuksessa kuin toiminnan arvioinnissa. Lapsilähtöisyys ja lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa on tätä päivää. Turjan mukaan pedagoginen ote on ajansaatossa vähitellen vahvistunut

ja samalla lapsen rooli aktiivisen ja aloitteellisen toimijana on vahvistunut. Muutos kytkeytyy yhteiskunnalliseen lapsitutkimukseen sekä sosiokonstruktivistiseen ja sosiokulttuuriseen näkemykseen lapsen kehityksestä. (Turja 2016: 43.) Lapsen oikeuksien sopimuksessa asetuksessa 60/1990 korostetaan lapsen oikeutta tulla kuulluksi itseään koskeissa asioissa.

3.1 Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa

Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma vastuuttaa kasvattajat huolehtimaan siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Henkilöstön tehtävä on kohdata lapset arvostavasti, kuunnella lasten ajatuksia ja ehdotuksia ja ottaa lapset mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Opetushallitus 2018: 26–27.)

Mäkelän mukaan lapsen minuus rakentuu osallisuudessa, tarkemmin mahdollisuudessa ja kyvykkyydessä vaikuttaa ympäröivään maailmaan. Osallisuus ei ole itsestään selvää vaan se vaatii kasvattajaa aktiivisesti vahvistamaan lapsen mahdollisuuksia osallistua omaan elämäänsä ja ympäristöönsä tuntevana, toimivana, ajattelevana ja luovana yksilönä. (Mäkelä 2011: 14.) Järvisen ja Mikkolan mukaan osallisuus rakentuu vuorovaikutuksessa muihin lapsiin sekä aikuisiin ja sen voidaan katsoa toteutuvan, kun lapsella syntyy kokemus kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta (Järvinen & Mikkola 2015: 17). Osallistuminen ja aktiivinen vaikuttaminen ovat demokratian perusta ja lapsilla on myös oikeus tulla kuulluksi ja antaa mahdollisuus vaikuttaa omaa elämäänsä koskevassa päätöksenteossa varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvattajan tehtävänä on tukea osallistumiseen ja vaikuttamiseen tarvittavien taitojen kehittymistä ja kannustaa lapsia oma-aloitteisuuteen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 26–27). Järvinen ja Mikkola tuovat esille, että kasvattajilla on usein hyvä käsitys siitä, mitä osallisuus tarkoittaa omassa työssä, mutta haasteen asettaa perinteisen päivähoidon päiväjärjestyksen lomaan vaadittava väljyys, jotta kasvattajalle on mahdollista olla aidosti läsnä ja pysähtyä kuulemaan lasten aloitteet sekä ehdotukset. ”Kasvattaja kutsuu lapsen yhteyteen ja osallisuuteen.”- Järvinen ja Mikkola esittävät. Yhteisen tekemisen suunnittelulla avataan tie aitoon ja myötätuntoiseen kohtamiseen, aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen ja havainnointiin sekä pystytään luomaan lapselle aito tunne positiivisesta minäkuvasta ja osallisuudesta. (Järvinen & Mikkola 2015: 17–19.)

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan eri palveluiden sisälle kehitettäviä toimintamalleja, jotka lisäävät lasten osallisuutta ja ehkäisevät lasten eriarvoisuutta ja syrjäytymistä. Helsingin kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana ja varhaiskasvatus edistää osaltaan kulttuurisesti kestävästä kehityksestä. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Helsingin varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteet, näkemykset sekä mielipiteet ja toimintaa kehitetään niiden pohjalta. (Helsinki 2022: 29.)

3.2 Osallisuutta tukevat menetelmät

Järvinen ja Mikkola esittelevät osallisuuden työtapoja monenlaisten mahdollisuuksien kautta. Toiminnallisia osallisuuden tavoitteita tukevat esimerkiksi pienryhmätoiminta, päiväjärjestyksen joustavuus, oppimisympäristön muokkaaminen ja lasten mukaan ottaminen suunnitteluun ja tekemiseen. Vuorovaikutusta toiminnallisessa osallisuudessa vahvistavat keskustelu, yhdessä leikkiminen, kuuntelu, kannustaminen, innostaminen ja nonverbaali vuorovaikutus kuten ilmeet ja eleet. Lapsen osallisuudella tavoitellaan yksilön itsetunnon vahvistamista, syrjäytymisen ehkäisemistä, lapsilähtöisyyden toteutumista, vastuuseen kasvamista ja hyvinvoinnin lisäämistä. (Järvinen & Mikkola 2015: 14, 19.)

3.2.1 Lasten kokoukset

Weckström, Karlsson ja Pöllänen esittävät tutkimuksessaan ”Creating culture of participation: Early childhood education and care educators in the face of change”, että lapsitutkimus, Lasten oikeuksien sopimus ja sosiokulttuurinen näkemys lapsen oppimisessa ja vuorovaikutuksessa ovat vaikuttaneet aikuisten ja lasten välisen valtasuhteen tutkimukseen. Lapsen ei nähdä olevan vain osa yhteiskuntaa vaan tasavertainen toimija yhteiskunnassa. Nämä muutokset ovat olleet merkittävässä asemassa varhaiskasvatuksen kehityksessä globaalilla tasolla. (Weckström, Karlsson & Pöllänen 2020.) Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma korostaa myös lapsen osallisuuden merkitystä varhaiskasvatuksessa ja tuo esille lapsen oikeuden päättää itseään koskevista asioista. Kasvattajien tehtävänä on varmistaa, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. (Opetushallitus 2018: 26–27.)

Dialogin merkitys korostuu, kun kasvattajat pohtivat ja sopivat yhteisistä käytännöistä, kuinka lasten osallisuus saadaan osaksi ryhmän toimintaa. Erilaiset käytänteet tulevat

toimiviksi, kun ryhmän toimintatapojen muutosprosessi perustuu keskinäiseen kunnioitukseen ja arvostukseen, yhteistyöhön ja dialogiin. Dialogin merkitys korostui myös kasvattajien oman ammatillisuuden ja pedagogiikan reflektoinnissa syvemmillä tasolla. Omien käytänteiden reflektointi kasvattajien kesken on tärkeä osa sekä kehittämisen että oppimisen prosessia, jotta osallisuutta tukevat menetelmät toteutuvat myös käytännön tasolla. (Weckström, Karlsson & Pöllänen 2020).

Lasten kokoukset ovat vakiinnuttaneet asemaansa varhaiskasvatuksen käytännön työkentällä jo pitkään, mutta tutkimustiedon löytäminen lastenkokouksista on vaikeaa. Lasten kokouksia sivutaan usein osallisuutta käsittelevässä tutkimustiedossa, mutta mitään valmiita kaavoja lasten kokouksien järjestämisestä on erittäin hankalaa löytää ja tieto on usein kasvattajien henkilökohtaisista blogeista löytyvää ja käytännön kokemukseen perustuvaa. Jääkin kasvattajien pedagogisen ammattitaidon varaan kyetä suunnittelemaan ja mahdollistamaan ryhmän tarpeita vastaavia lastenkokouksia niin struktuurin, ajankäytön, sisällön kuin tavoitteiden näkökulmasta. Tavoitteina lastenkokoukselle voidaan ajatella olevan esimerkiksi lasten osallisuuden tukeminen ryhmän toiminnan suunnittelussa, lapsen kuulluksi tuleminen, ajatusten ja ideoiden näkyväksi tuominen, keskustelutaitojen harjoittelu ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen. On myös validia pohtia, onko lasten kokous menetelmänä sopiva jokaiselle ryhmälle vai onko järkevää etsiä erilaisia toimintatapoja, joilla voidaan varmistaa lasten osallisuus ryhmän toiminnan suunnittelussa.

3.2.2 Pienryhmätoiminta

Pienryhmätoiminta on vakiintunut tapa toimia varhaiskasvatuksessa, mutta tavat toteuttaa pienryhmätoimintaa vaihtelevat paljon. Järvisen ja Mikkolan mukaan pienryhmätoiminta on pedagoginen valinta, jonka tarkoituksena on vahvistaa ja syventää vuorovaikutusta sekä edistää lasten osallisuutta. Järvinen ja Mikkola esittävät, että pienryhmätoiminnassa kasvattaja pystyy ohjaamaan ryhmäprosessia ja auttamaan lasta kiinnittymään toimintaan ja olemaan osana lapsiryhmää (Järvinen & Mikkola 2015: 39–40.) Pienryhmätoiminta mahdollistaa usein kasvattajalle tilaisuuden havainnoida lapsia, suunnitella tulevaa toimintaa sekä vastata paremmin lasten tuen tarpeisiin. Pienryhmätoiminta mahdollistaa myös realistisesti tasavertaisemmän mahdollisuuden yhdessä oppimiselle jokaiselle pienryhmän lapselle. (Ahonen 2017: 110.) Salonen esittää, että pienryhmätoiminnassa kasvattaja pystyy myös tukemaan lasten keskinäisten vuorovaikutussuhteiden syntymistä ja niiden kehittymistä (Salonen 2014: 141). Karvin tutkimuksesta julkaisussa

”Korona varhaiskasvatuksen arjessa, Rajoituksia ja hyviä käytänteitä vuonna 2020” selviää, että monissa varhaiskasvatuksen toimipaikoissa pienryhmätoiminta oli lisääntynyt koronarajoitusten myötä (KARVI 2020: 4–8.)

Pienryhmätoiminta osana opinnäytetyötä tukee omaa toimintaani Amiraalit ryhmän lasten kanssa. Koska ryhmä ei ole entuudestaan tuttu, on luottamuksen syntyminen lasten kanssa helpompaa, kun vuorovaikutukseen on enemmän aikaa yksittäisten lasten kanssa. Salosen mukaan tutkimukset ovat osoittaneet, että kun kasvattajaan on turvallinen ja lämmin, lapsi suhtautuu ennakkoluulottomammin myös ympäristöönsä. (Salonen 2014: 141). Tämä on tärkeää turvallisuuden tunteen syntyminen näkökulmasta, kun retkeillään uusissa kohteissa. Pienryhmässä toimiessa käytössä oleva aikaa huomioida lapset yksilöinä on enemmän ja se puolestaan mahdollistaa jokaisen lapsen osallisuuden tukemisen ja vahvistamisen.

Pienryhmätoiminta tukee retkiturvallisuutta. Opetushallituksen mukaan retkien suunnittelu ja toteutus lähtee lasten tarpeista ja edellytyksistä ja määrittävät niin retkikohteet kuin lasten ja aikuisten lukumäärän (Retket 2022). Helsingin kaupungin Turvallisuusohjeessa koskien varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen retkiä, on erityisesti korostettu, että oudossa ympäristössä utelias ja innokas lapsi ei kokemuksen puutteen vuoksi pysty ennakkoimaan vaaratilanteita. Pienryhmissä toimiminen helpottaa kasvattajaa lasten valvomisessa ja turvallisuuden takaamisessa uudessa oppimisympäristössä. (Varhaiskasvatuksen turvatiimi 2021: 7.)

3.3 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi koostuu Helsingissä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta, yksikön toimintasuunnitelmasta, ryhmän pedagogisesta toimintasuunnitelmasta sekä säännöllisesti päivittyvästä ryhmäportfoliosta. Pedagogista dokumentointia tehdään monin eri tavoin hyödyntäen ja harjoitellen erilaisia digitaalisia taitoja lasten kanssa samalla tallentaen toteutuneita tutkimus- ja leikkiprojekteja. Pedagoginen dokumentointi tekee toiminnan arvioinnin yhdessä lasten ja perheiden kanssa mahdolliseksi. Dokumentoinnissa kerättyjä tietoja ja tehtyjä havaintoja hyödynnetään ryhmässä lapsilähtöisen toiminnan toteuttamisessa. (Helsinki 2022: 36.)

Pedagoginen dokumentointi on työmenetelmä, jonka avulla kasvattajat suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat pedagogista toimintaa. Samalla se tuottaa jatkuvasti tietoa varhaiskasvatuksessa olevien lasten elämästä, kiinnostuksen kohteista ja kehityksestä sekä tekee näkyväksi lasten tarpeet, oppimisen ja ajatukset. Lapset pääsevät osalliseksi pedagogista arviointia esimerkiksi tutkimalla yhdessä kasvattajien kanssa valokuvia tai piirroksia. (Opetushallitus 2018: 37.) Inklusiivisen toimintakulttuurin edistämiseen kuuluu lasten ja perheiden näkemysten sekä mielipiteiden arvostus ja huomioonottaminen. Se edellyttää sellaisten työmenetelmien, kuten pedagogisen dokumentoinnin käyttöönottoa, jotka edistävät osallisuutta. (Opetushallitus 2018: 30.)

Amiraalit-ryhmän kanssa sovittiin jo varhaisessa vaiheessa, että pedagoginen dokumentointi opinnäytetyön osalta ryhmän portfolioon tapahtuu ryhmän kasvattajien toimesta. Opinnäytetyön aikana toimintaa kuvataan ja se liitetään osaksi ryhmän tiedotusta koteihin ryhmän toimintatapojen mukaisesti.

4 Monimuotoiset oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa on taattava lapsille kehittävä, terveellinen, turvallinen ja oppimista edistävä sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöjä ovat päiväkodin fyysisten tilojen kuten päiväkotirakennuksen sekä piha-alueen lisäksi ne käytännöt, yhteisöt, tarvikkeet ja välineet, jotka tukevat lasten oppimista, kehittymistä ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristö koostuu myös psyykkisistä ja sosiaalisista ulottuvuuksista kuten varhaiskasvatusryhmän ilmapiiristä, lapsikäsitteistä ja yhdessä sovitusta tavoista toimia. Retket päiväkodin ulkopuolisiin kohteisiin kuten kirjastoon, teatteriin tai leikkipuistoihin rikastavat varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. (Ahonen 2017: 109, Opetushallitus 2018: 33–34).

Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen (tästä eteenpäin Karvi) julkaisussa ”Korona varhaiskasvatuksen arjessa, Rajoituksia ja hyviä käytänteitä vuonna 2020” tuodaan esille pandemian aiheuttamia rajoituksia ja niiden seurauksena syntyneitä uusia toimintatapoja. Arvioinnista käy ilmi, että kansallisten ja paikallisten ohjeistusten mukaisesti lapsiryhmät oli pyritty pitämään erillään sekä ryhmien yhdistelyä, sekoittamista ja yhteistä toimintaa oli vältetty. Karvin julkaisussa tuotiin esille myös joko suositus välttää tai kieltä käyttää julkisia kulkuvälineitä. Helsingissä moni retkikohde varhaiskasvatusryh-

mille joutui sulkemaan ovensa pandemian vuoksi. Retket ja vierailut lähiympäristön palveluihin ovat olleet rajalliset tai jääneet kokonaan pois eri ajankohtina pandemian aikana (KARVI 2021: 4–8, 14–15).

4.1 Sosio-emotionaalinen oppimisympäristö

Oppimisympäristöjen varhaiskasvatuksessa tulee olla kehittäviä, turvallisia sekä terveellisiä. On kuitenkin tärkeää tarkastella oppimisympäristöjä fyysisten tilojen lisäksi myös psyykkisestä ja sosiaalisesta näkökulmasta. (Helsinki 2022: 32.) Jotta lapsen yksilöllisiä tarpeita voidaan havainnoida ja tukea sosioemotionaalisesta näkökulmasta, on otettava käyttöön sellaisia toimintatapoja, jotka tukevat myös näitä oppimisen ulottuvuuksia.

Laadukas oppimisympäristö on turvallinen ilmapiiriltään, ja tähän vaikuttavat suuresti ryhmän aikuiset. Ryhmän tunneilmapiiriä voi rakentaa tavoitteellisesti ja onkin tärkeää huolehtia lämpimästä ja sallivasta ilmapiiristä, joka on laadukkaan varhaiskasvatuksen kulmakivi ja lasten oppimisen edellytys. Lapsi kehittyy tiiviisti vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja ryhmän tunneilmapiiri vaikuttaa lapsen hyvinvointiin ja turvallisuuden tunteeseen (Ahonen 2017: 109, 112–115). Ilmapiiristä keskusteleminen ryhmän kasvatustajien kesken on avain tavoitteelliselle työskentelylle. Leskisenoja kuvaa ilmapiirin rakentamisen kulmakivenä olevan ryhmän aikuisten toiminta. Positiivisesta pedagogiikasta ammentava kasvattaja panostaa ryhmän ilmapiiriin konkreettisilla teoilla. Positiivinen asenne, hyväntuulisuus, iloisuus ja ystävällisyys rakentavat kaikki vahvasti ryhmän positiivista ilmapiiriä. Hymy, nauru, yhdessä sopiminen ja dialogi hyvässä hengessä luo lapsille käsityksen välittävästä kasvattajasta. Leskisenojan mukaan välittävä opettaja osaa valjastaa pedagogisen rakkauden keinoksi rakentaa lapsen ja aikuisen välille suhde, jossa kasvattaja kiinnittää lapsen oppimisen lisäksi huomion lapsen onnellisuuden sekä hyvinvointiin ja pitää sitä merkityksellisenä. (2017: 189, 108.)

4.2 Digitaaliset oppimisympäristöt

Digitaaliset oppimisympäristöt ovat osa nykyajan varhaiskasvatusta. Media voi olla osa lasten pedagogista varhaiskasvatusta digilaitteina, median oheistuotteina ja digileluina. Lapset tuovat leikkeihin mukaan hahmoja, tarinoita ja ideoita mediasta. Leikin avulla lapsi käsittelee ja jäsentää oppimiaan asioita ja saa turvallisen ympäristön käsitellä eri aiheita. Lapsi ei välttämättä tarvitse omakohtaista kokemusta, sillä mediatietämys muo-

toutuu lasten leikeissä omaksi produktiksi, lasten tuottamaksi mediakulttuuriksi. Medialeikkeihin on syytä suhtautua avoimin mielin ja pohtia millaisia asioita lapsi leikissään käsittelee. Media on sekä oppimisen väline että opetettava asia. (Media varhaiskasvatuksessa 2017: 12–13.)

Monet palveluntarjoajat ovat pandemian aikana tarjonneet myös varhaiskasvatukselle ilmaisia tapahtumia verkossa. Esimerkiksi Viikin kirjasto on tarjonnut satuhetkiä etänä päiväkotiryhmille sekä laajentaneet lasten verkosta saavutettavaa materiaalipankkia, josta on saatavilla valtava määrä digikirjoja, äänikirjoja, linkkejä erilaisiin peleihin sekä tehtäviin (HELMET 2022).

Karvin tutkimuksessa ”Korona varhaiskasvatuksen arjessa” tuotiin esille oppimisympäristöjen siirtyneen pandemian aikana enemmän myös erilaisiin virtuaalisiin ympäristöihin kuten teattereiden ja musiikkitoimijoiden etäesityksiin (2021: 27). Amiraalit-ryhmän käytössä on digitaalisia laitteita kuten älynäyttöä, tabletteja, tietokone sekä ryhmän älypuhelin, jotka voidaan lasten niin halutessa ottaa joko osaksi pedagogista toimintaa tai vaihtoehtoisesti löytää uuden oppimisympäristön myös mediasta. Ryhmän medialaitteita on mahdollista ottaa mukaan retkille ja hyödyntää niitä pedagogisessa toiminnassa monenlaisilla tavoilla. Tabletit toimivat ryhmässä pedagogisen dokumentoinnin välineinä kuvaamisessa ja videoinnissa, mutta ne mahdollistavat myös monenlaisen muun käytön kuten QR-koodien käytön vaikkapa tehtävien teossa tai suunnistamisen karttasovellusta hyödyntämällä.

4.3 Kaupunkiympäristö oppimisympäristönä

Helsinki tarjoaa varhaiskasvatukselle laajan kirjon erilaisia oppimisympäristöjä lähimetsistä luonnonsuojelualueisiin, kaupunkiviidakosta kulttuuriperintökohteisiin. Helsingin kaupungin monipuoliset palvelut kirjastoista leikkipuistoihin ja teatterista uimakouluun antavat varhaiskasvatusryhmälle mahdollisuuden laajentaa oppimiskokemuksia sivistys- ja kulttuurielämyksien pariin monesti aivan kävelymatkan päähän.

Oppimisympäristöjen suunnittelu yhdessä lasten ja perheiden kanssa tarjoaa luonnollisen tavan tehdä yhteistyötä vanhempien kanssa. Esimerkiksi vierailut vanhempien työpaikoilla voivat rikastaa ryhmän pedagogista toimintaa ja retkikulttuuria kaupungissa sekä tiivistää varhaiskasvatuksen ja perheiden yhteistyötä. (Helsinki 2022: 22.)

Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmassa laaja-alaisen oppimisen osa-alue ”Tutkin ja toimin ympäristössäni” näkyy lapsen ympäristösuhteen tukemisena kolmella eri tavalla: 1) Lapsi oppii toimimalla ympäristössä, 2) oppimalla ympäröivästä ympäristöstä ja 3) toimimalla oman ympäristönsä puolesta. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ottaa lapsen rakennettu kaupunkiympäristö osaksi retkikulttuuria ja vahvistaa siten lapsen ympäristösuhdetta. (Helsinki 2022: 36.) Ahonen tuo esille, kuinka kaupunkiympäristössä lasten kanssa voidaan havainnoida ihmisen käden jälkeä: Missä kaikkialla näkyy ihmisten tekemä suunnittelutyö sekä rakentaminen ja miten ympäristö on muokkautunut nykyiseen muotoonsa? (Ahonen 2017: 258–259.) Työmaat ovat konkreettinen tapa havainnoida ihmisen kädenjälkeä ympäristössä ja usein työmaan vilkske, työkoneet ja uudet rakennukset herättävät lasten mielenkiinnon ja ovat pidettyjä tarkkailun kohteita.

Latokartanon kaupunkikuva on värittänyt kerrostalo maisemalla, jota laajat pellot ja metsäalueet reunustavat idän puolelta. Kaupunginosa on itsessään melko uusi; sen rakentaminen aloitettiin 1990-luvulla ja se on edelleen kehittyvä kaupunginosa, jonka on suunniteltu valmistuvan 2020-luvun loppuun mennessä. (Uutta Helsinkiä 2022.)

Kaupunkiympäristö kutsuu oppimaan matemaattisia taitoja, huomaamaan geometrisiä muotoja, havainnoimaan ympäristössä tapahtuvia asioita kuten liikennettä ja tulkitsemaan liikennemerkkejä. Kaupungissa liikkussa opetellaan ottamaan muut huomioon ja toimimaan turvallisesti. Lapsen liikkussa asuinympäristössään ryhmän kanssa voidaan huomata uusia kiinnostavia leikkipaikkoja tai keksiä aivan oma kaupunginosaikkailu. Lapset ovat usein retkillä puheliaita tuoden esiin havaintojaan ympäristöstä sekä esittämällä toiveita sivulauseissa, kuten ”En ole käynyt koskaan tuolla jalkapallokentällä”, johon kasvattaja voi napata kiinni ja kysyä, olisiko se jotain, mistä lapset olisivat kiinnostuneita. Parhaimmillaan retket asuinympäristössä synnyttävät uusia lasten mielenkiinnon kohteista nousseita retkiä ja samalla oppimista.

4.4 Luonto oppimisympäristönä

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt sisältävät päiväkodin omien tilojen lisäksi lähiuonnon. Lähiympäristö ja erityisesti luonto itsessään on oppimisympäristö monine eri virikkeineen. Lapselle on tärkeää oppia, miten voi toimia yhteisen ympäristön hyväksi, sillä se luo lapselle terveen suhteen ja arvostuksen luontoa kohtaan sekä kannustaa heitä kohti kestävän kehityksen elämäntapaa. (Opetushallitus 2018: 32.)

Luonto on monipuolinen oppimisympäristö, jossa lapsi pääsee harjoittamaan motorisia, matemaattisia, kielellisiä ja leikkitaitoja. Metsän siimeksessä lapset pääsevät havainnoimaan moniaistisesti luonnon ääniä, hajuja, pintoja ja joskus makujakin. Luonnossa voidaan perehtyä kasvi- ja eläinlajien luonnolliseen elinympäristöön ja opitaan kunnioittamaan luontoa. Ympäristökasvatuksen kolme ulottuvuutta: oppiminen luonnossa, oppiminen luonnosta ja toimiminen luonnon puolesta kietoutuvat usein toisiinsa pedagogisessa toiminnassa luontoretkillä ja on merkittävä osa varhaiskasvatuksen kestävästä kehityksestä. (Ahonen 2017: 260–261.) Metsän pohja kutsuu lapsia leikkimään, juoksemaan, ryömimään ja kiipeilemään ja testaamaan oman kehon ja sen toiminnan rajoja. Ihmisen valmistamien lelujen jäädessä päiväkotiin saa lapsen mielikuvitus ottaa vallan ja luonnon materiaaleista syntyy mitä mielenkiintoisimpia leluja ja rakennelmia keppikeihäistä hienoihin majoihin.

Yli-Viikari esittää luonnon tukevan mielen hyvinvointia kolmen eri osaprosessin kautta: luonnonympäristössä tapahtuvan elimistön rauhoittumisen ja stressireaktioiden palautumisen, keskittymiskyvyn elpymisen ja mielialan paranemisen kautta. Viikarin mukaan lasten maailmasta löytyy paljon kuormittavia tekijöitä, kuten ryhmäkokojen suuruus, joka puolestaan vaatii elimistöltä suurempaa valmiustilaa. Kehitysvaiheessa olevan lapsen elimistö on alttiimpi stressin vaikutuksille ja sen vuoksi rauhoittavan ympäristön voi ajatella olevan merkityksellistä lapsen stressin lievittämisessä. Yli-Viikari avaa Korpelan tutkimusta, jonka mukaan jo 20 minuuttia luonnossa aiheutti rauhoittumisen ja rentoutumisen syventymistä ja stressin oireiden helpottumista. (Yli-Viikari 2011: 2–3.)

Kun lasten kanssa retkeillään luontoon, on kasvattajan tehtävänä ottaa huomioon useita eri näkökulmia. Jotta lapsi kiinnostuu ympäristöstään ja luonnosta vaaditaan myönteisten kokemusten ja turvallisuuden tunteen syntyminen. Retkien suunnittelu etukäteen ja luontoon tutustuminen yhdessä vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta. Usein oletetaan, että kaikki lapset juoksevat ilosta kiljuen metsikköön leikkimään. On kuitenkin otettava huomioon ryhmän lasten yksilölliset piirteet sekä kulttuuritaustat. Ryhmässä voi olla lapsia, joille metsä on täysin uusi ympäristö tai kokemukset luonnossa liikkumisesta negatiivisesti värittyneitä. Tällöin aikuisen on hyvä olla lapsen kanssa lähikontaktissa metsäretken ajan ja kiinnittää lapsen huomio ympäristön kauniisiin ja turvallisiin puoliin ja hellästi kannustaa luonnossa toimimiseen.

5 Viisivuotiaan lapsen kehitys ja tarpeet

Amiraalit- ryhmän lapset ovat syntyneet vuonna 2016 ja täyttävät toimikauden 2021–2022 aikana 5- tai 6- vuotta. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta perustuu ikätasoon, lasten mielenkiinnon kohteisiin ja kehitystarpeisiin. Tarkoituksenmukainen pedagoginen toiminnansuunnittelu ottaa huomioon lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehitystason.

5.1 Viisivuotiaan motorinen kehitys

Lasten kehittymistä on tutkittu Suomessa pitkään suomalaisen neuvolajärjestelmän ansiosta. Lastenneuvolan työntekijöiden oppaassa kuvataan, että terve viisivuotias on motorisesti varsin kehittynyt. Karkeamotoriset taidot näkyvät lapsen kyvyssä liikkua monin eri tavoin kuten pyöriäminen, kiipeily, luistelu ja erilaisten liikkeiden yhdistämisessä leikkissä ja vaikkapa jumppahetkillä. Hienomotoriset taidot ovat harjaantuneet ja 5-vuotias osaakin usein oikean kynäotteen, leikkaa sujuvasti saksilla ja tekee mielellään erilaisia tarkkuutta vaativia askartelutöitä. (Stm 2004: 152–153.) Oppimisympäristöjen valinnassa on hyvä ottaa huomioon niiden tarjoamat mahdollisuudet monipuoliselle fyysiselle liikunnalle. Esimerkiksi metsäkohde tai Latokartanon ulkoliikunta-alueet mahdollistavat lapselle monipuoliset liikuntaleikit ja tukevat motoristen taitojen kehittymistä. Auringonkukan lähialueelta löytyy runsaasti monipuolisia oppimisympäristöjä, jotka houkuttelevat lapsia testaamaan oman kehonsa toimivuutta vaikkapa vauhdikkaasti juosten pitkin peltomaismaa, kiipeilemään Hallainvuoren kallioilla tai Viikkarin leikkipuiston kiipeilytelineissä.

5.2 Viisivuotiaan persoonallisuuden kehityksen suuntauksia

Persoonallisuuden kehitystä voidaan tarkastella eri kehitysteorioiden viitekehyksestä. Tunnetuimpia psykoanalytikoita ovat Freud, Eriksson, Piaget ja Vygotsky. Osa teorioiden näkemyksistä on jo nykytiedon valossa aikansa elänyttä, mutta paljon teorioiden sisällöllistä tietoa on osana nykypäivän lapsi- ja kasvatustietoa varhaiskasvatuksessa.

Freudin teoriassa viisivuotiaan lapsen superego ja ego kehittyvät voimakkaasti ja tämä onkin nähtävissä myös varhaiskasvatuksessa, kun valtaosa viisivuotiaista käy läpi uhmien, jossa rajat ja niiden noudattaminen tuottavat lapselle hankaluuksia oman tahdon

kehittyessä voimakkaasti (Lapsen aika: 151–152; MLL 2013: 15–16). Retkien suunnittelussa on tärkeää pohtia keinoja, joilla lasten sitoutuvuutta ja motivaatiota yhteisten sääntöjen noudattamisesta voidaan kasvattaa. Rajojen testaaminen uusien aikuisten kanssa voi olla voimakasta ja sen vuoksi onkin tärkeää, että retkillä ollaan yhdessä lapsille ennestään tuttuja ja turvallisten aikuisten kanssa. Hyvä keino motivoida lapsia sääntöjen noudattamiseen on ottaa heidät osaksi sääntöjen laatimista. Kun lapsi saa vaikuttaa yhteisten sääntöjen luomiseen hänen on helpompaa sitoutua niiden noudattamiseen.

Eriksson kuvaa 5-vuotiasta lasta tiedonjanoisena, mielikuvitusrikkaana ja uteliaana, jolle leikki on tärkeintä. Teorian keskiössä on lapsen aloitteellisuus vs. syyllisyyden tunne. Aikuinen vastaa lapsen kysymyksiin ja tiedonjanoon joko antamalla siihen aikaa ja keskustelemalla lapsen kanssa tai reagoimalla lapsen aloitteisiin ärtymyksellä, jolloin lapsen aloite jää vaille rakentavaa dialogia ja voi synnyttää lapsessa syyllisyyden tunteita. (Lapsen aika 2016: 146–147.) Amiraalien kanssa työskentelyssä on erityisen tärkeää, että lasten aloitteille sekä vuorovaikutukselle annetaan kylliksi rauhallista aikaa läpi eri opinäytetyöprosessin vaiheita. Lasten aloitteiden tulee näkyä konkreettisina valintoina toiminnan suunnittelussa esimerkiksi retkikohteiden valinta, pienryhmien muodostus, kiinnostavat leikit ja toiminta sekä ne oppimisen alueet, jotka ryhmän lapsia kiinnostavat kuten vaikkapa luonnon ilmiöt, eläimet, musiikki tai muu lapsista nouseva mielenkiinnon kohde.

Vygotskin oppimisteorian mukaan lähikehityksen vyöhyke on lapsen itsenäisen ongelmaratkaisutaidon ja osaavamman opettajan asettaman ongelmaratkaisun välinen ero (Vygotsky 2011: 204). Hakkarainen kuvailee ”lähikehityksen vyöhyke”- käsitettä ilmaisuksi, joka on laajimmin levinnyt psykologian käsite, mutta jota on tulkittu hyvin vapaasti. Hakkaraisen mukaan ratkaisevaa lapsen oppimisen näkökulmasta on se, miten toimintaan luodaan lapsen näkökulmasta mielekkyyttä, sillä sen avulla saadaan aikaiseksi kehityssiirtymiä. Hakkarainen kuvaa kehityssiirtymää tilanteina, joissa aikuisella on keinoja auttaa lasta löytämään erilaisia ongelmaratkaisutaitoja yhteisessä vuorovaikutuksessa. Hakkarainen myös haastaa ajatusta siitä, että aikuisen tarvitsisi tehdä välttämättä mitään konkreettista kognitiivisen muutoksen aikaan saamiseksi, vaan joissain tilanteissa pelkkä toisen kanssa vuorovaikuttaminen tai läsnäolo voi toimia muutoksen katalysaattorina. (2018: 45–46.) Kehittämistyön kannalta on tärkeää havainnoida Amiraalit ryhmän lapsia ja heidän kehitystasoaan opinäytetyöprosessin edetessä. Keskustelu ryhmän kasvattajien kanssa avartaa näkemyksiä lasten tarpeista ja mielenkiinnonkohteista. Pedagogisen suunnittelun prosessi ei voi syntyä vain yhden kasvattajan näkemyksestä,

vaan vaaditaan tiimityötä, jossa havainnot pystytään nivomaan kokonaisuudeksi, jonka pohjalta toimintaa toteutetaan. Lähikehityksen vyöhykkeen tunnistaminen vaatii kykyä havainnoida lasta sensitiivisesti sekä yksilönä, että osana ryhmää. Jotta toiminnansuunnittelu vastaa lasten tarpeisiin, täytyy löytää lapsiryhmää yhteisesti kiinnostavia aiheita sekä erilaisia tapoja lähestyä ilmiöiden tutkimista yhdessä lapsen ja ryhmän kanssa.

Opinnäytetyöni kannalta merkittävää on ymmärtää erilaisia oppimisen teorioita sekä lisäksi reflektoida omia oppimiskäsityksiä. Kronqvistin mukaan oppimisteorioiden valtavirrassa esiin nousevat behavioristiset-, kognitiiviset- ja konstruktivistiset oppimisteoriat. Behavioristisen teorian mukaan oppiminen on muutos, joka tapahtuu käyttäytymisen määrässä, muodossa tai tavassa käyttäytyä. Kognitiiviset teoriat keskittyvät tiedot prosessointiin ja organisointiin, mitä yksilö tietää ja miten tietoon on päädytty. Konstruktivistisissa teorioissa korostetaan yksilön oppimista vuorovaikutuksessa, jossa oppija rakentaa itse oppimistaan ja tietämystään. (Kronqvist 2016: 18–19.) Oppimisteorioiden ymmärtäminen auttaa aikuista tunnistamaan lapsen yksilöllistä tapaa omaksua uusia asioita sekä tukemaan lapsen oppimista.

Suomen varhaiskasvatussuunnitelma perustuu oppimiskäsitykseen, jossa lapset nähdään luontaisesti uteliaina ja halukkaina oppia uutta. Lapsi nähdään aktiivisena toimijana ja hän kasvaa, kehittyy sekä oppii yhdessä muiden ihmisten ja lähiympäristönsä kanssa. Oppimisen kokonaisvaltaisuus kattaa tiedot, taidot, toiminnan ja siihen liittyvät aisti- ja keholliset kokemukset. Lapset oppivat koko ajan, kaikkialla, leikkien, tutkien, itseään ilmaisten ja pieniä työtehtäviä tehden. (Opetushallitus: 21–22.)

6 Opinnäytetyön kehittämistehtävä

Opinnäytetyöni kehittämistehtävä tähtää löytämään Amiraalit ryhmän lapsille turvallisia, monipuolisia, kiinnostavia sekä ryhmälle uusia oppimisympäristöjä päiväkodin lähiympäristöstä sekä kehittämään ryhmän retkikulttuuria. Haluan opinnäytetyössäni esitellä ryhmän toimintaa tukevia oppimisympäristöjä, joissa voidaan toteuttaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaista lapsilähtöistä pedagogista toimintaa. Kehittämistehtävässä pyritään myös lisäämään lasten toiminta-, leikki- ja elinpiiriä oman päiväkodin läheisyydessä niin, että kohteet olisivat perheiden saavutettavissa myös vapaa-ajalla. Tässä tukena toimii ryhmän oma pedagoginen dokumentointi opinnäytetyöprosessin aikana. Pedagoginen dokumentointi on valokuvaamista ja videointia ryhmän laitteilla sekä ryhmän oman digitaalisen portfolion täydentämistä opinnäytetyön osalta ryhmän omien

kasvattajien toimesta. Pedagoginen dokumentointi ei siis tallennu opinnäytetyöhön kuvina tai videoina, mutta se on näkyvää ryhmässä lapsille sekä vanhemmille.

Pedagogisen toiminnan kehittämistyönä kartoitan Latokartanon alueelta ryhmälle uusia oppimisympäristöjä. Valintaa ohjaavat ennalta valitut kriteerit, joita ovat oppimisympäristön turvallisuus, sijainti kävelymatkan päässä sekä oppimisympäristön suomat mahdollisuudet toteuttaa ikätasoista ja lasten mielenkiinnon kohteita vastaavaa toimintaa. Oppimisympäristön viimeinen kriteeri on olla ryhmälle uusi ja innostava kohde. Lapset ovat osallisena kartoitusprosessissa. Oppimisympäristöistä lapset valitsevat kolme, joihin suunnittelen kolmen erillisen pedagogisen toimintakerran kokonaisuuden lasten toiveisiin ja ideoihin pohjaten. Toiminnan suunnittelun ohjaavia asiakirjoja ovat Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma, Helsingin paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, Päiväkoti Auringonkukan toimintasuunnitelma sekä Amiraalit-ryhmän oma toimintakauden suunnitelma, joka pohjautuu ryhmän lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin. Pedagogisen suunnittelun viitekehyksessä esille erityisesti nousevat lasten osallisuus prosessiin, lasten tarpeet ja mielenkiinnonkohteet, laaja-alainen osaaminen, eri oppimisen alueet sekä varhaiskasvatuksen arvoperusta ja oppimiskäsitys. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet: 9–10, 36–37.)

6.1 Kehittämismenetelmä

Opinnäytetyöni on toiminnallinen. Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto tutkimukselliselle opinnäytetyölle ja sen tunnuspiirteitä on työelämälähtöisyys ja käytännönläheisyys. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteita voivat olla toiminnan kehittäminen, toiminnan järjestäminen, opastaminen tai työelämälähtöisen tuotteen kuten ohjekirjan tai kotisivujen tuottaminen. Ammattikorkeakoulun toiminnallisessa opinnäytetyöprosessissa yhdistyy sekä käytännön toteutus että tutkimusviestinnällinen raportointi. (Vilka & Airaksinen 2003: 9–10, 51.) Opinnäytetyöni luonne on työn kehittämiseen tähtäävä. Salosen mukaan kehittämistyön tunnuspiirteitä ovat mm. näkyvä toiminta, ainutkertaisuus, käytettävyys sekä suunniteltu kokonaisuus (Salonen 2014: 14). Opinnäytetyöni onkin suunniteltu kertaluontoiseksi, toiminnalliseksi ja sen keskiössä on varhaiskasvatuksen toiminnan kehittäminen päiväkotia Auringonkukassa Amiraalit-ryhmässä.

6.2 Tietosuoja

Kehittämistyöhön kuten tutkimukselliseen opinnäytetyöhönkin kuuluu oleellisena osana dokumentointi. Salonen kuvaa dokumentointia kehittämistehtävän aikana oleelliseksi osaksi raportointia, jonka avulla ulkopuolinenkin lukija voi päätellä opinnäytetyön loogisen etenemisen. Salosen mukaan myös kehittämishankkeesta löytyvät kehittämismenetelmät, tiedonhankintamenetelmät, dokumentointi ja lopuksi käsittely. Yhdessä nämä muodostavat myös toiminnallisen opinnäytetyön yhtenäisen kokonaisuuden. (Salonen 2014: 23–24.)

Opinnäytetyön dokumentointi tapahtuu kirjallisesti henkilökohtaiselle tietokoneelle ja älypuhelimelle sekä kuvaamalla ja videoimalla oppimisympäristöjä kartoitusvaiheessa. Ryhmän oma pedagoginen dokumentointi tapahtuu myös äänitallenteiden sekä kuvien ja videonin muodossa ryhmän omiin medialaitteisiin. Jos pedagogisessa toiminnassa lapset tuottavat tuotteita kuten maalauksia tai piirustuksia, niistä otetaan kuvia henkilökohtaiseen älypuhelimelle erillisellä vanhempien luvalla opinnäytetyön raportointia varten. Allekirjoitaneen tekemä dokumentointi henkilökohtaiselle laitteelle tuhoetaan älypuhelimesta sekä tietokoneelta, kun niiden sisältö on raportoitu asianmukaisesti opinnäytetyöraporttiin, kuitenkin viimeistään 31.5.2022.

Amiraalit-ryhmän lapsista ei missään vaiheessa kerätä, käsitellä tai tallenneta henkilötietoja tai erityisiä henkilötietoja kuten terveystietoja, etnistä taustaa tai uskonnollisia vakaumuksia. Täten opinnäytetyössäni ei ole tarvetta tehdä vaikutustenarviointia (Tietosuojavaltuutetun toimisto).

Opinnäytetyöhön kuuluu oleellisena osana pedagogisen toiminnan suunnittelu, joka pohjaa aina ryhmän lasten mielenkiinnonkohteisiin ja tuen tarpeisiin. Jotta osaa huomioiden erityiset tuen tarpeet niiden lasten kohdalla, jos sellaisia on, tutustun tarvittaessa opinnäytetyön aikana joidenkin lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin, joiden tiedot ovat salassapitovelvollisuuden alaista tietoa (Haanpää 2018: 3).

7 Toiminta

Olin tutustunut ryhmään etukäteen kahtena erillisenä kertana syksyllä 2021, jolloin otin osaa heidän aamupiiriinsä. Tällöin kartoitin lasten mielenkiintoa ottaa osaa opinnäytetyöprosessiin ja selvittelin alustavasti heidän mielenkiinnonkohteitaan aamupiirin aikana.

Lasten koteihin lähetettiin loppusyksystä 2021 tiedotuskirje ja lupakysely liittyen opinnäytetyöhön ja aiheesta oli puhuttu myös kotona. Amiraalien lapsilla olikin hyvät pohjatiedot olemassa tulevasta yhteisestä projektistamme ennen toiminnan aloittamista heidän kanssaan.

Kehittämistyön kulkua suunnittelin joustavaksi toteutuvaksi kevään 2022 aikana käytännön syistä, joista yksi oli oman työsopimukseni alku Auringonkukan päiväkodissa tammikuussa 2022. Työskentely Auringonkukassa mahdollisti opinnäytetyön toteuttamisen myös koronarajoitusten aikana, sekä mahdollisti aikataulujen joustavan sopimisen ryhmän kanssa. Kevään 2022 aikana kävin useasti ryhmässä sopimassa käytännön asioita ja tulin lapsille pian tutuksi. Lapset tiesivät minut nimeltä ja koska opinnäytetyöstäni keskusteltiin lasten kanssa myös arkisissa ohimenevissä hetkissä, he kyselivät myös retkien perään ja tuntuivat odottavat yhteistä projektiamme innokkaasti.

Amiraalit-ryhmän kanssa toiminnan suunnittelun johtotähtenä oli lasten osallisuus ja lapsilähtöisyys koko opinnäytetyöprosessin ajan. Toiminnan sisältö perustui keskusteluun lasten ja ryhmän aikuisten kanssa. Kasvattajien kanssa käytiin keskustelua siitä, mikä heidän näkökulmastaan oli lasten mielestä mielekästä sekä mitä oli tehty lähitulevaisuudessa, jotta välttyttäisiin tilanteelta, jossa suunnittelen toimintaa, joka ei ole a) lapsille mieluisaa tai b) on juuri tehty ryhmän kanssa. Tavoitteena oli tuoda ryhmän toimintaan uusia ideoita ja lapsia innostavaa tekemistä, joka tukee ryhmän sen hetkisiä tarpeita.

Toimintaa lasten kanssa oli yhteensä 6 erillisenä kertana joista 3 kertaa perustui lastenkokouksiin: toisiimme tutustumiseen, jo käytyjen retkikohteiden kartoittamiseen, mielenkiinnonkohteiden läpikäymiseen, toiveiden esittämiseen sekä retkikohtien valintaan. Loput 3 kertaa olivat toteutettuja retkiä, joihin liitettiin suunniteltu pedagoginen toiminta lasten tarpeiden mukaan.

7.1 1. Lastenkokous – Retkikohteiden- ja mielenkiinnonkohteiden kartoitus

Käytin lasten kokousten suunnittelussa apuna Anne-Mari Kuusisen opinnäytetyöstä syntynyttä ”Opas osallisuuden tukemiseen lastenkokousten avulla, Kehittämishanke Kummelin ryhmäperhepäiväkodissa”- opasta, jossa oli hyödyllinen listaus asioista, joita lastenkokousten suunnittelussa kannattaa ottaa huomioon. Kuusinen on laatinut järjes-

täjän muistilistat auttamaan ennen-, aikana- ja jälkeen lastenkokousta huomioon otettavia asioita. Ennen kokousta tärkeää on valita rauhallinen tila ja ehkäistä mahdollisia keskeytyksiä. Kokouksen aihe rajataan yhteen ja tarvittava materiaali varataan valmiiksi. Kokouksen kulku ja säännöt kerrotaan lapsille ja valitaan puheenjohtaja ja sihteeri. Kokouksen aikana Kuusinen korostaa, että tärkeää on esittää ikätasoisia, johdonmukaisia kysymyksiä ja ettei lasta johdatella aikuisen toivomia vastauksia kohti. Jokaiselle lapselle on annettava aikaa vastaamiselle sekä hyväksyä myös, jos joku ei halua puhua. Kaikkiin lasten vastauksiin suhtaudutaan kunnioittavasti. On tärkeää perustella ikätasoisesti lapsille, miksi jotkut ideat eivät ole mahdollisia toteuttaa. Kuusinen korostaa, että kokouksen jälkeen on tärkeää nostaa lasten ideat mukaan toimintaan mahdollisimman pian, dokumentoida toimintaa ja jakaa se myös perheille. Lapsille on myös merkityksellistä sanoittaa, että toiminta on syntynyt heidän ideoistaan ja ehostuksistaan. (Kuusinen 2014: Liite 2, 6–8.)

Lastenkokousten ajankohdat sovittiin ryhmän kasvattajien kanssa tapahtuvaksi päiväpiirin aikaan, jolloin lapset olivat tottuneet kerääntymään yhteen ja opinnäytetyöhön liittyvät lasten kokoukset saataisiin osaksi normaalia päivästruktuuria. Valmistelin jokaisen kokouksen ryhmän totutulle piiripaikalle, jossa jokainen lapsi istui omalla nimetyllä tutulla paikallaan ja penkit olivat puoliympyrän muodossa, jolloin kaikki näkivät toisensa. Tarvikkeina minulla oli suuri kartonki yhteistä ajatuskarttaa varten ja sen keskellä oli kuva Retkiketusta sekä tusseja kirjoittamista varten. Kartonki laitettiin piiripaikan seinätaululle, jossa oli myös mm. kuvitukset päivästrukturista, viikonpäivistä sekä säätiedoista, joita Amiraalit seurasivat päivittäin. Ensimmäisen lastenkokouksen avasi ryhmän opettaja Liisa heille tavallisen päiväpiirin tapaan ja hän esitteli minut lapsille ja luovutti minulle vetovastuun. Opettaja siirtyi istumaan lasten kanssa piiriin, itse siirryin penkille piiritaulun eteen ”open paikalle”.

Aloitin kertomalla, että meillä on alkamassa ensimmäinen kolmesta lastenkokouksesta liittyen yhteiseen opinnäytetyöprojektiimme. Kysyin, olivatko lastenkokoukset tuttuja ja osa lapsista vastasi kyllä, osa ei. Vaikka kaikki lapset olisivat vastanneet myöntävästi, oli tärkeää kerrata säännöt vielä kaikkien kanssa, jotta lapset orientoituvat noudattamaan niitä yhdessä. Kerroin lapsille, että lastenkokousten tarkoituksena on keskustella yhdessä etukäteen sovituista asioista, tänään puhuttaisiin heidän viskarivuoden aikana tekemistä retkistä sekä retkiehdotuksista ja mielenkiinnonkohteista. Kerroin, että on tärkeää, että jokainen osallistuja saa halutessaan puhua ja kertoa omista ajatuksistaan.

Korostin myös kaverin kuuntelun tärkeyttä. Kerroin, että puheenvuoroa pyydetään viittaamalla ja toisten päälle ei saisi jutella. Tämä oli lapsille tuttu tapa puheenvuoron pyytämässä ja siitä käytettiin nimitystä ”käsi kertoo”. Kerroin myös kartongista ja sen tarkoituksesta toimi kokouspöytäkirjana, johon kirjataan lasten ajatuksia kaikkien yhteensä kolmen lastenkokousten aikana. Sanoin, että näiden tulevien lastenkokousten puheenjohtajana ja sihteerinä toimin minä, koska olen opinnäytetyön tekijä. Lapset suhtautuivat tähän myöntyvästi.

Kartonkiin kirjoitettiin ensimmäisenä otsikko ”Olemme retkeilleet.” Kannustin kaikkia lapsia lempeästi ottamaan osaa keskusteluun, mutta muistutin, että lasten kokouksessa puheenvuoroa pyydetään viittaamalla ja jos ei halua puhua sen voi osoittaa sillä, että ei nosta kättään, osallistuminen on vapaaehtoista. Muistutin lapsia myös siitä, että myöhemminkin voi tulla juttelemaan aiheesta kahden kesken oman aikuisen kanssa, jos se tuntuu mukavammalta. Järvisen ja Mikkolan mukaan osallisuus toteutuu, kun lapsi kokee tulleensa kuulluksi ja ymmärretyksi. Osallisuus rakentuu vuorovaikutuksessa muiden lasten ja aikuisten kanssa. (2015:15.) Jokainen lapsi oli huomioitava yksilönä, eikä voitu olettaa, että ryhmäkeskustelu on kaikille lapsille ominainen tapa tuoda esille omia ajatuksiaan ja ideoitaan.

Lapset saivat kertoa omia muistojaan tehdyistä retkistä ja retkikohteet kirjoitettiin kartonkiin. Koronarajoitusten takia käydyt retkikohteet sijaitsivat lähialueella, jota oli tässä kohtaa toimintakautta hyödynnetty jo todella hyvin. Erityisesti esiin nousivat Latokartanon alueen eri metsäkohteet, jotka on Auringonkukassa nimetty lasten toimesta, ja joiden nimet kulkevat koko talon tasolla niin, että kaikki tunnistavat mistä metsäkohteesta puhutaan milloinkin. Suosituimpia olivat olleet Kuulametsä, Vadelmakallio sekä Punaisen ladon metsä. Amiraalit olivat myös käyneet Viikin kirjastossa, Latokartanon kuntotalolla ja Latokartanon ulkoleikkipaikoissa kuten leikkipuisto Viikkarissa ja lähistön peruskoulujen leikkipihoilla.

Seuraava otsikko oli ”Toivoisin retkelle”. Lapset saivat taas viittaamalla puheenvuoroja ja tämän keskustelun aikana he esittivät paljon hauskoja ideoita kuten retki tulivuorelle, Muumimaailmaan, Kuopioon, Yhdysvaltoihin ja Norjan jalkapallostadionille. Ideat kirjoitettiin myös ylös, mutta huomasin tarpeelliseksi rajata aluetta kävelymatkan päähän, jonka olin unohtanut mainita aluksi. Lapsilta tuli ehdotuksia kotiovikierroksesta, Hallainvuoren retkestä, Viikin tutkimusmaatilasta ja ponitallista. Yksi lapsista ehdotti retkeä hä-

nen mummolaansa ja toinen olisi halunnut mennä uimaan. Koska koronarajoitukset vaikuttivat vielä keväällä 2022 päiväkotiryhmien retkeilyyn selitin lapsille ikätasoisesti, miksi jotkut ehdotuksista olivat meille tällä kertaa mahdottomia toteuttaa. Sen sijaan annoin esimerkiksi Norjan jalkapallostadionille vaihtoehdon Latokartanon jalkapallokentästä ja kysyin, että miltä se kuulostaisi. Lasten lennokkaat ideat retkistä avasivat myös samalla keskustelun siitä, mikä lapsia kiinnostaa. Myös nämä kiinnostuksen kohteet päätettiin samalla kertaa kirjata ylös ajatuskarttaan. Amiraalien lapsia kiinnosti jalkapallo, merenneidot, hevoset ja ponit, kiipeily, tutkiminen, Frozen ja yhteiset leikit kuten toffeeleikki.

Kokouksen päätteeksi kerroin seuraavien lastenkokouksien aiheet, joita olivat retkiturvallisuus ja viimeisessä kokouksessa lapset saivat äänestää valmistelemistani retkistä 3, jotka toteutettaisiin. Ennen lähtöäni kerroin vielä, että olen hetken ryhmässä, jos joku haluaa vielä tulla juttelemaan kanssani. Lapset lähtivät piiristä omiin leikkeihin ja kiinnitin vielä ajatuskartan ryhmän seinälle lasten katseltavaksi seuraavaa kertaa odottamaan. Kukaan lapsista ei enää lähestynyt minua aiheesta.

7.2 2. lastenkokous - Retkiturvallisuus

Ennen toista lastenkokousta olin perehtynyt tarkkaan Varhaiskasvatuksen turvatiimin laatimaan Retkien turvallisuusohjeeseen. Retken suunnittelua ohjaa omalta osaltaan riskien arviointi, jossa huomioon otettavia asioita ovat retken tarvittavat valmistelut, lapsiryhmän ominaisuudet, liikkuminen kohteeseen ja takaisin, kohteen ominaisuudet sekä toiminta kohteessa. Jokaisen retken kohdalla on erikseen käytävä läpi kaikki nämä osa-alueet. Jokaisen toimintavuoden alussa vanhemmilta pyydetään kirjallinen lupa lähiympäristössä jalkaisin liikkumiseen ja joukkoliikenteellä suoritettaviin retkiin (Varhaiskasvatuksen turvatiimi 2021: 3, 5), joista Amiraalien kanssa tehtäisiin ainoastaan jalkaisin tavoitettavia retkiä. Päiväkodin johtajalle ilmoitetaan kaikista ryhmän retkistä ja Auringonkukassa retket merkittiin työsuunnittelutauluun etukäteen, josta kaikkien työntekijöiden on helppo nähdä muiden ryhmien liikkeet. Jos lapsella on erityisiä tuen tarpeita, täytyy myös ne ottaa huomioon retken suunnittelussa eikä lapsia saa jättää hetkeksikään valvomatta (Varhaiskasvatuksen turvatiimi 2021: 5, 7). Turvallisuusohjeessa korostetaan myös henkilökunnan saumattoman yhteistyön ja vuorovaikutuksen tärkeyttä, sekä kokonaiskuvan luomista ennen retkeä (Varhaiskasvatuksen turvatiimi 2021: 4). Tämän vuoksi myös Amiraalien kasvattajat olivat läsnä myös jokaisessa lastenkokouksessa. Retkiturvallisuuden toteutumisessa tulee ottaa huomioon myös retkelle vaadittavat varustelut, turvallisuusliivien pitäminen retken aikana. Retkien säännöt

on myös ensisijaisen tärkeää käydä läpi lapsien kanssa ennen retkiä ja myös turvallisuusohjeessa ohjataan keskustelemaan käyttäytymisestä retkillä. (Varhaiskasvatuksen turvatiimi 2021: 7.) Ryhmillä voi olla omia toimintatapoja, jotka edesauttavat retkiturvallisuuden toteutumista ja Amiraalien käytännöistä keskustelimme etukäteen ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan Liisa Pajulan kanssa. Vakiintuneita käytänteitä olivat parijonossa kulkeminen, tietyt lapset aikuisten käsiparina, jonoa johtaa aikuinen ja viimeisenä on myös aikuinen, jolloin lapset ovat koko ajan aikuisen katseen alla. Ryhmä käyttää aina liivejä retkellä ja retkistä ilmoitetaan hyvissä ajoin koteihin.

Toinen lastenkokous alkoi kertaamalla ensimmäisen lastenkokouksen asiat tiivistetysti. Seuraavaksi kerroin, että tänään puhutaan retkiturvallisuudesta ja toimin jälleen puheenjohtajana ja sihteerinä. Kokouksen asiat kirjattaisiin jälleen ajatuskarttaan ja kerrettiin myös kokouksen säännöt. Ajatuskarttaan kirjoitettiin ”Retkisäännöt” ja aloitin keskustelun kysymällä millaisia retkisääntöjä lapset muistavat ja, että ne kirjaisiin ylös kartongille tulevia retkiämme varten. Jokaisen säännön kohdalla käytiin keskustelua ja kiinnitin huomiota avoimien kysymyksien kysymiseen, sillä halusin tietää, mitä lapset oikeasti ajattelevat sääntöjen merkityksestä. Amiraalien lapset toivat innostuneesti esille omia näkemyksiään ja osasivat perustella ikätasoisesti, miksi sääntöjä täytyy olla. Amiraalien lasten retkisäännöt olivat:

- ❖ Ennen retkeä pitää käydä vessassa
- ❖ Ei saa karata
- ❖ Aikuisen pitää aina näkyä
- ❖ Pitää olla liivi päällä
- ❖ Kuljetaan parijonossa käsi kädessä
- ❖ Ei saa koskea sieniin, asioihin, joita ei tunnista eikä lasinsiruihin tai muihin teräviin esineisiin
- ❖ Kuuntelen aikuisen ohjeita

Kokouksen loppuksi kiitin lapsia hyvästä keskustelusta ja kerroin mitä seuraavalla lastenkokouksella tehtäisiin. Valmistelin lapsille 6 ehdotusta eri retkistä ja he pääsisivät äänestämällä valitsemaan 3 retkeä, jotka toteutuisivat tämän opinnäytetyön puitteissa.

Kaikki retkiehdotukset olisivat kuitenkin mahdollisia toteuttaa oman ryhmän toiminnan puitteissa lasten niin toivoessa.

7.3 3. Lastenkokous – Uusien retkikohteiden esittely ja äänestys

Kolmannen lastenkokouksen ennakkosuunnitelma meni uusiksi, kun sairastuin itse koronaan ja olin eristyksessä 10 vuorokautta. Tiukan aikataulun vuoksi jouduttiin tekemään varasuunnitelma. Kolmas lastenkokous toteutui ryhmän opettajan Liisa Pajulan kanssa yhteistyönä etäkokouksena, jonka valmistelin, ohjeistin ja jonka Pajula piti Amiraalien lapsille. Olin jatkuvassa yhteistyössä ennen lastenkokousta sekä kokouksen jälkeen Pajulan kanssa. Koska viimeisen lastenkokouksen tarkoitus oli äänestää retkikohteista, mutta en itse pystynyt olemaan paikalla valmistelin etänä Thinglink@-sovelluksen avulla interaktiivisen mediakartan, jonka avulla lapset pääsivät tutustumaan älynäytöltä retkikohteisiin (Haikara.) Olin jo opinnäytetyöprosessin alussa toivonut pystyvänä yhdistämään digitaalisen oppimisympäristön prosessiin ja Thinglinkin@ avulla se onnistui. Lapset saivat myös opastusta monilukutaitoon oppiessaan Pajulan johdolla tulkitsemaan perinteistä karttakuvaa. Valitut retkikohteet pohjasivat ensimmäiseen lastenkokoukseen sekä lähialueelta löytyneisiin vaihtoehtoihin, joita olin kartoittanut sekä kävelleen alueella, että tehden tutkimusta Googlen avulla. Esittelyyn valikoituivat seuraavat retkikohteet yhdessä toimintaidean kanssa:

- ❖ Retki Hallainvuorelle: Kevätseikkailu Hallainvuorelle. Vaellamme näköalapaikalle eväät repussa. Etsimme yhdessä luonnon aarteita! Tälle retkelle lähdemme pienryhmissä.
- ❖ Retki Viikin Ratsastuskeskukseen. Tällä retkellä pääsemme tutustumaan Viikin omien hevosten ja ponien kotiin opastetusti. Tälle retkelle lähdemme pienryhmissä.
- ❖ Retki Viikinojanpuistossa. Tällä retkellä tutkimme Auringonkukan viereistä puuroa. Tiesitkö, että se on kokonaan ihmisen tekemä? Retkelle lähdetään pienryhmissä.
- ❖ Kotiovi retki. Tällä retkellä kävelemme pienryhmissä lasten kotipihoilla. Tutustumme samalla liikennemerkkeihin ja opettelemme monilukutaitoa.

- ❖ Retki Latokartanon liikuntapuistoon. Tällä retkellä menemme kentälle pelaamaan jalkapalloa! Tälle retkelle lähtee koko ryhmä.
- ❖ Retki Viikin tutkimustilalle. Tälle retkelle lähtisi koko ryhmä yhdessä. Saisimme opastetun kierroksen ja pääsisimme tutustumaan tilaan lähempää kuin muuten on mahdollista.

Ryhmä tutustui kohteisiin ja äänestyksessä valikoituivat Hallainvuoren kevätseikkailu, Retki Viikin ponitallille sekä retki Latokartanon liikuntapuiston Jalkapallokentälle. Pajulan mukaan osa lapsista oli toivonut, että myös muita retkiä tehtäisiin kevään aikana. Pajulta tiedusteli lasten mielipidettä puolestani myös Thinglink@- kartasta äänestyksen jälkeen ja palaute oli ollut myönteistä.

Ennen varsinaisia retkiä, olimme sopineet ryhmän aikuisten kanssa, että he vastaavat ryhmän pedagogisesta dokumentoinnista ryhmän omaan portfolioon ja jakavat tiedon toiminnasta perheiden kanssa sekä katselevat kuvia lasten kanssa yhdessä ryhmän toimintatapojen mukaisesti.

7.4 Retki Hallainvuorelle

Lapsi oppii havainnoimaan, ymmärtämään ja jäsentämään elinympäristöään sekä muodostamaan oman luontosuhteensa olemalla luonnossa. Kasvattajan tehtävänä on luoda tälle kehitykselle mahdollisuuksia ja valmiuksia. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma korostaa Tutkin ja toimin ympäristössäni- oppimisen alueessa, kuinka lapsi alkaa ymmärtämään syy- seuraussuhteita ja kehittymään ajattelijoina omien kokemustensa, havaintojensa ja elämystensä pohjalta (Opetushallitus 2018: 42). Lapsen on tärkeää päästä toimijaksi retkien aikana, eikä pelkästään ulkopuolelta tulevan opetuksen subjektiksi.

Ennen retkeä Hallainvuorelle tein arvioivan turvallisuuskierroksen, jonka aikana arvioin ympäristön sopivuutta Amiraalien 5- vuotiaille lapsille. Ympäristönä Hallainvuori oli monipuolinen kalliainen metsäkohde, jossa oli sekä kiivettävää maastoa, helposti liikuttavaa metsänpohjaa että loivia metsäpolkuja ja upea näköalapaikka, josta aukeaa näkymä Helsingin kaupunkisiluettiin. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tarjota lapsille innostavia ympäristöjä monipuoliseen liikkumiseen (Opetushallitus 2018: 43). Arvioin, että lasten motoriset taidot saisivat hyvää harjoitusta maastossa, jossa olisi turvallista

liikkua kävellen ala- ja ylämäkiä, kiipeillen loivia kallioita, juosten metsässä ja tutkien metsänpohjaa sekä tasapainoillen kaatuneiden puunrunkojen päällä.

Retki suunniteltiin aamupäivän toiminta-aikaan niin, että ryhmä ehtisi lounasaikaan päiväkotiin. Ennen retkelle lähtöä valmistelin tarvittavan varustuksen mukaan omaan retkireppuuni ja kävin vielä läpi ryhmän kasvattajien kanssa suunnitelman retken sisällöstä ja ohjeistin aikuiset, sillä toimimme hetken aikaa kolmessa erillisessä aikuisen johtamassa pienryhmässä. Sovimme myös, että pienryhmät ovat näköetäisyyden päässä toisistaan toiminnan aikana. Kävimme läpi myös mahdolliset riskit esim. näköalapaikalla kallion reunamalle lasten pääsy piti estää. Pyysin ryhmän opettajaa muodostamaan parijonon, sillä hänellä oli siihen tarvittavat pedagogiset perustelut lapsien tuntemuksen perusteella, jota itselläni ei ollut. Muodostettuamme parijonon kävimme vielä kertaalleen lasten kanssa läpi tulevan retken sekä retkisäännöt. Kerroin näköalapaikasta tarvittavasta varovaisuudesta. Alustin lapsia myös pitämään huolta käsikaverista, eli parijonossa kuljetaan käsikädessä ja ennen kaikkea nauttimaan yhteisestä retkestä, jonka aikana olisi tiedossa mm. aarteenetsintää. Lapset innostuivat aiheesta heti.

Matkaa Hallainvuorelle oli päiväkodilta n.800 metriä hiekkatietä, josta pääsimme metsän puolelle. Metsän rajalla jakauduimme kolmeen pienryhmään, joiden muodostamiseen olin konsultoinut Pajulaa. Olimme myös etukäteen sopineet, että erityistä tukea tarvitsevat lapset eivät olisi minun pienryhmässäni vaan tutun aikuisen kanssa.

Suunnittelin Hallainvuoren retken alkuun metsässä aarteenetsinnän, jossa etsittiin aarteinä kevään merkkejä pienryhmissä aikuisen johdolla. Ideana oli löytää oman pienryhmän kanssa mahdollisimman monta keväänmerkkiä käyttäen apuna Leikki leikinä-sivustolta löytynyttä Aarteenetsintälomaketta matkalla näköalapaikalle. Kevään merkkien etsiminen oli keino oppia luonnon vuodenaikavaihtelusta ja tutkia yhdessä metsää. Lapset toivat aarteenetsinnän aikana esille paljon omia havaintojaan ja pohdintojaan ympäristöstä. Keskustelu pienryhmässä antoi mahdollisuuden myös hiljaisemmille lapsille ottaa osaa keskusteluun matalammalla kynnyksellä. Oma pienryhmäni keksi itse ottaa haasteeksi löytää kaikki kuvien asiat ja ”jotain sinistä” oli alkuun lapsille hankala, kunnes ohjasin heidät katsomaan pilvetöntä taivasta.

Aarteenmetsästys päättyi Hallainvuoren näköalapaikalle, jossa vertasimme löytöjä ja nautimme hetken aikaa näköaloista. Sitten lähdimme yhdessä etsimään hyvää paikkaa leikille. Lapset saivat metsässä erään suuren kiven ympäristössä vapaata leikkiaikaa,

joka oli ollut heidän toiveenaan. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on antaa tilaa lasten leikkialueille, kokeilulle ja turvata myös riittävä aika leikkiin (Opetushallitus 2018: 26). Toiset lapset halusivat kiipeillä isolla kivellä, osa jakautui pieniin leikkiryhmiin ja pian metsänpohjassa ryömikin jo leikkiviä kettuja, karhuja ja kissoja. Toiset lapsista keskittyivät tutkimaan luonnosta löytyviä keppejä, sammalia ja muita metsän ihmeellisyksiä.

Palattuamme metsästä päiväkodille ryhmän edessä olevalle terassille annoin lapsille tilaisuuden kertoa ajatuksiaan retkestä käyttäen avoimia kysymyksiä tavoitteenani kuulla lasten mielipiteet ilman johdattelua. Palaute lapsilta oli pääosin positiivista, ainoastaan yksi lapsista sanoi ääneen, ettei pitänyt metsässä olostani. Syy oli kuulemma se, että varpaila oli ollut kylmä, johon pohdimme yhdessä ratkaisuksi villasukkia jalkaan seuraavalle metsäretkelle. Aartenmetsästyksestä tuli myös pääosin positiivista palautetta, jotakuta harmitti se, ettei kaikkia asioita löytynyt. Lapsista osa sanoitti toiveensa päästä Hallainvuorelle retkelle pian uudelleen.

7.5 Retki Ratsastuskeskus Viikkiin

Viisivuotias lapsi on kehityksessään siinä vaiheessa, että hän suuntaa mielenkiintoaan jo kodin sekä päiväkodin ulkopuolelle. Lapsella voi olla harrastuksia, ehkä jotkut lapset saavat jo leikkiä omalla kotipihalla ilman vanhempia ja kavereiden merkitys korostuu. Lapsen elinpiiri laajenee nopeasti. Minä ja meidän yhteisömme-oppimisen alue varhaiskasvatussuunnitelmassa tuo esille varhaiskasvatuksen tehtävän kehittää lasten valmiuksia toimia lähiympäristössään ja ymmärtää sen monimuotoisuutta. Siinä missä lasten kanssa tutkitaan oman elinalueen historiaa ja pohditaan erilaisia tulevaisuuksia, on tärkeää tutustua alueeseen myös nykyhetkessä ja tarkastella kasvuympäristön moninaisuutta. (Opetushallitus: 40–41.)

Viikin Ponitalli on toiminut samalla paikalla jo 2003, mutta valtaosa lapsista ei ollut käynyt tutustumassa talleihin hevosaitauksien vierellä kulkevaa hiekkatietä lähemmin. Koska lastenkokouksissa lasten mielenkiinnonkohteena nousivat esiin nimenomaan hevoset, otin yhteyttä Viikin ratsastuskeskukseen ja tiedustelin mahdollisuutta vierailta pienryhmissä. Yhteydenotossa avasin ryhmän saapuvan pienryhmissä 7–8 lasta kerrallaan kahden aikuisen kanssa. Kerroin myös lasten iän sekä kellonajan, jonka välillä meidän olisi mahdollista retket tehdä. Sain vastauksen, jossa ilmoitettiin, että meidän oli mahdollista saada työntekijältä opastettu kierros ja päästä tutustumaan poneihin ai-

van läheltä. Sovimme Amiraalien kasvattajien kanssa, että ryhmälle sovitaan kaksi erillistä aikaa ja retkelle lähdetään pienryhmissä. Pienryhmän hallinta eläinten läheisyydessä on turvallisempaa kuin koko ryhmän vieminen retkelle (Turvallisuusohje: 5.) Itse vastasin ensimmäisen ryhmän retkestä yhdessä opettaja Pajulan kanssa, jonne lähti yhteensä 8 lasta.

Ennen retkelle lähtöä tarkistin retkivarustelun ja kokoonnuimme jälleen ryhmän teras-sille ja kävimme läpi retkisäännöt, jotka lapset muistivat hienosti. Kävimme keskustelua myös siitä, olivatko lapset olleet ennen ponien tai hevosten lähellä ja miten eläinten lähellä tulisi käyttäytyä. Tällä kertaa korostin eläinten lähellä toimimista, rauhallisten liikkeiden tärkeyttä, voimakkaiden äänien välttämisen sekä aikuisen ohjeiden kuuntelun koko retken ajan. Vaikka retkellä ulkopuolinen aikuinen vastaisi toiminnan ohjaamisesta ovat lasten kasvattajat vastuussa lapsista koko retken ajan (Turvallisuusohje: 6.) Yksi lapsista kertoi jännittävänsä poneja ja hevosia ja hän kulki retken ajan Pajulan käsiparina, jolla haluttiin vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta.

Matka Ratsastuskeskukseen ei ollut pitkä, mutta halusin suunnitella ennen talleille saapumista energiaa purkavaa toimintaa. Pitkälle hiekkatien pätkälle keskelle Viikin peltoa valmistelin lapsille juoksuleikin, jossa juostiin katulamppujen väliä n.30 metriä kerrallaan eri eläinten tavoin. Lapset kävivät riviin ja saivat ehdottaa eläintä, jonka tavoin juoksisivat välimatkan. Lähetin lapset matkaan perinteisesti ”än, yy, tee, nyt”- komenolla seuraavalta maaliviivalta. Lapset leikkivät hevosia, gepardeja, kotkia, perhosia ja yksisarvisia sekä monia muita eläimiä. Juoksuleikki purki selvästi jännitystä ja matkakin sujui hauskoissa merkeissä. Järvilehto toteaa, että opettajana voi tehdä paljon edistääkseen hauskaa oppimista; opettajan oma innostus tarttuu oppilaisiin eikä oppimisen kuuluisi olla tylsää (Järvilehto 2014: 35, 207). Huumori, nauru ja hassuttelu lasten kanssa on erittäin tärkeää ja luo kasvattajan ja lasten välille lämmintä ja luottamuksellista suhdetta ja vahvistaa lapsen perusturvallisuuden tunnetta myös retkillä, jotka voivat olla joillekin lapsille jännittäviä tilanteita.

Ratsastuskoulun työntekijä oli valmistellut tunnin mittaisen kierroksen ja esitteli pienryhmälle tallien eri tilat sekä kertoi hevosten ja ponien hoitamisesta ja ratsastuksesta ja hevosista harrastuksena. Lopuksi lapset pääsivät silittämään halutessaan tallin kilttiä ponia, joka tuotiin harjattavaksi hevosaitaukselta tallin puolelle. Myös poneja ja hevosia jännittänyt lapsi halusi silittää ponia yhdessä aikuisen kanssa ja tästä hän sai vuolaasti

positiivista palautetta. Kierroksen aikana kuljettiin pienryhmänä ja ohjasimme yhdessä Pajulan kanssa lapsia keskittämään tarkkaavuutensa työntekijän kuunteluun.

Muutamalla lapsella oli hetkittäin suuria haasteita toimia aikuisen ohjeiden mukaan ja näissä tilanteissa Pajula otti lapsista vastuun ja siirtyi heidän kanssaan sivummalle keskustelemaan. Itse jäin muiden lasten kanssa jatkamaan opastettua kierrosta. Tallin työntekijä otti hienosti lapset huomioon kierroksen aikana ikätasoisella puheella sekä mahdollisti lapsille konkreettisia tutkimisen aiheita kuten hevosten ruuan tutkimisen eri aisteja käyttäen. Lapset pääsivät myös tutkimaan ratsastuksessa tarvittavia välineitä ja satuloimaan harjoitushevosta. Toiminnalliset osuudet pitivät lasten mielenkiinnon yllä tehokkaasti ja herättivät paljon kysymyksiä lapsilta.

Palatessamme päiväkotiin, kokoonnuimme pienryhmän kanssa piiripaikalle ja annoin tehtäväksi lapsille piirtää hevosen tai ponin. Lasten kanssa muisteltiin miltä hevonen näytti sekä minkä värisiä hevosia ja poneja olimme nähneet.

Palaute hevostalliretkestä jakautui, osa lapsista oli pitänyt retkestä, mutta muutama lapsista ilmoitti, ettei retki ollut heidän mieleensä. Kehuin lapsia siitä, että olivat kuitenkin olleet hienosti mukana ja varmasti oppineet jotakin uutta hevosten hoidosta. Muutama lapsista kertoi haluavansa aloittaa ratsastusharrastuksen, koska olivat niin paljon pitäneet hevosista ja poneista.

7.6 Retki Latokartanon liikuntapuiston jalkapallokentälle

Varhaiskasvatuksen yksi tärkeimmistä tehtävistä on luoda lapsille edellytykset terveelle ja hyvinvointia arvostavalle sekä aktiiviselle elämäntavalle. Liikuntakasvatus on osa varhaiskasvatuksen pedagogista perustaa ja lapsilla on oltava riittävästi mahdollisuuksia fyysiseen aktiivisuuteen. Liikuntakasvatuksen tulee olla monipuolista, säännöllistä ja tavoitteellista, sillä se on tärkeää lapsen terveelle kehitykselle ja kasvulle sekä hyvinvoinnille ja kognitiivisten taitojen kehittymiselle. Ohjattu liikunta edistää lapsen kehönhallintaa sekä -tuntemusta, kehittää ryhmätöitä ja sekä erilaisia liikunnan perustaitoja kuten tasapaino- tai välineenkäsittelytaitoja. (Opetushallitus: 43–44).

Jalkapallo oli yksi Amiraalien ryhmän suosituimmista vapaa-ajan harrastuksista ja retki jalkapallokentälle sai retkiäänestyksessä eniten ääniä. Valmistelin retken suunnittelemalla Amiraalien lapsille erilaisia palloleikkejä sekä varmistin, että jalkapallokentällä

jäisi aikaa myös pelata jalkapalloa vapaasti. Siinä missä osa lapsista tuntui rakastavan jalkapalloa, osa lapsista ei siitä oman kertomansa mukaan ollut kovin kiinnostuneita. Perustelin näille lapsille esimerkiksi toiminnan olevan hauskaa yhdessä tekemistä ja siinä opittaisiin myös pallonkäsittelytaitoja, mitään ei tarvitse osata vaan tarkoitus on yhdessä harjoitella, leikkiä ja pitää hauskaa. Joskus varhaiskasvatuksessa törmää tilanteisiin, joissa yhteinen tekeminen ei kerta kaikkiaan ole jokaiselle lapselle sitä mieluisinta tekemistä, mutta on tärkeää myös kannustaa lapsia mukavuusalueen ulkopuolelle kokeilemaan uusia asioita.

Retki toteutettiin koko ryhmän voimin ja olin käynyt etukäteen perehdyttämässä ryhmän aikuiset tulevaan retkeen ja sen sisältöön. Olin myös haastatellut ryhmän kasvattajia lapsille tutuista palloleikeistä, jotta pystyisin kasaamaan kokonaisuuden, jossa yhdistyisi tuttuja, suosittuja leikkejä, että pystyisin tarjoamaan uusia leikkejä lapsille. Koteihin ilmoitettiin retkestä hyvissä ajoin ja kerrottiin tarvittavasta varustelusta m. juomapullo oli tärkeä, sekä oman jalkapallon mukaan ottamisesta halutessaan. Päiväkodilla oli myös jalkapalloja, jotka varattiin mukaan retkelle.

Ennen retkeä teimme tutun sääntöjen läpikäymisen ja kerroin tulevasta toiminnasta. Tarkistimme myös retkivarustelun kasvattajien ja lasten osalta. Osa lapsista oli huolissaan siitä, jäisikö aikaa jalkapallon pelaamiselle ja lupasin, että varmasti jää. Aikaa oli varattu runsaasti. Matka jalkapallokentälle kesti n.10 minuuttia parijonossa kävellen ja kokoonnuimme aluksi kentän laidalle, jonne jätimme ylimääräiset tavarat kuten takit, koska kevätaurinko lämmitti jo kuumasti.

Olin valinnut palloleikit ja pelit verraten niitä 5-vuotiaan lapsen fyysiseen taitotasoon sekä siihen, että lapset saisivat myös haastetta oppia uutta. Koska ryhmä ei ollut leikkinyt juurikaan viesti- leikkejä, suunnittelin helpon viestileikin mukaan tutustuttaakseni lapset viesteihin. Materiaalina leikkien kartoittamiselle oman osaamiseni lisäksi hyödynsin Huovinen, Remahl, Turusen Pallopelejä ja pelisovelluksia teosta, josta otin käyttöön myös joukkumuodostukseen ideoita. Joukkueiden muodostamisessa on tärkeää luoda tilanne, jossa ketään ei valita viimeisenä ja käytin jakoa kahteen, kolmeen tai neljään riippuen leikistä, kun lapset seisoivat rivissä. Näin jokainen lapsista sai tunteen olevansa arvostettu ja haluttu joukkueen jäsen (Huovinen, Remahl, Turunen 2009: 6.)

Valikoidut palloleikit leikkijärjestyksessä olivat:

- ❖ Pesänryöstö: 4 joukkuetta ja kotipesää, kaikki pallot keskellä pelialuetta. Palloa kuljetettiin jaloilla omaan kotipesään, jolloin opittiin pallonhallintaa jaloilla sekä joukkueena toimimista ja kannustamista. (tuttu leikki)
- ❖ Haarapallo: muodostettiin piiri, jossa jokaisen lapsen jalat muodostivat maalin. Pelissä oli yksi pallo, jos pyrittiin käsillä vierittämällä saamaan kaverin maalista. Tässä harjoiteltiin pallon käsittelyä käsillä sekä vierittämistä.
- ❖ Pidä oma puoli puhtaana. Kaksi joukkuetta pyrki saamaan mahdollisimman monta leikissä mukana ollutta palloa vastajoukkueen puolelle. Vauhdikas tarkkuusleikki, jossa purettiin energiaa, juostiin ja opittiin joukkueena toimimista.
- ❖ Haaraviesti: Muodostettiin 3 joukkuetta, jossa lapset muodostivat jonon jalat haara-asennossa. Jonon ensimmäinen vieritti pallon taaksepäin ja pallon tullessa jonon viimeiselle, lapsi siirtyi ensimmäiseksi.
- ❖ Jalkapallopeli, jossa lapset jaettiin kahteen joukkueeseen ja toinen joukkue riisui liivit pelin ajaksi, jotta vastapelaajan tunnistaminen helpottui.
- ❖ Lopuksi lapsille oli varattu omat pallot, ja he saivat vapaata leikkiaikaa joko pallojen kanssa tai muuten valitsemallaan tavalla. Osa lapsista halusi siirtyä muihin leikkeihin, osa pelasi jalkapalloa.

Leikkien ohjeistamisessa kiinnitin huomiota ohjeiden loogiseen järjestykseen ja pilkkomiseen. Varmistin lapsilta ohjeiden ymmärtämisen ja toistin ohjeita tarvittaessa. Kaikki leikit olivat aikuisen ohjauksessa ja lapsia ohjattiin kaikkien mukana olleiden kasvattajien toimesta toimimaan leikin sääntöjen mukaisesti. Lasten kannustaminen ja kiittäminen osallistumisesta kulki mukana läpi toiminnan. Huovinen, Remahl ja Turunen nostavatkin esille liikunnanohjauksessa lasten osallistumisen ja myönteisten liikuntakokemusten karttumisten (Huovinen, Remahl & Turunen 2009: 5).

Palatessamme päiväkodille kävimme läpi terassilla jalkapalloretkettä, ja lapset saivat jälleen antaa palautetta. Koska osa oli jo kovin väsyneitä ja nälkäisiä, pidimme pa-

lautehetken nopeana ja annoin vaihtoehdoksi myös arvioida retki näyttämällä peukua ylös (hyvä), sivulle (ihan ok) tai alas (en tykännyt). Koska koko ryhmä oli paikalla, kiitin lapsia ja aikuisia osallistumisesta opinnäytetyöhöni ja sanoin, että palautetta saa antaa myös myöhemmin, jos jotain erityistä tulee mieleen. Opettaja Pajula lupasi, että he palaavat retkiin vielä päiväpiirillä ja jos lisää palautetta tulee, niin hän raportoi sen minulle.

8 Arviointi ja pohdinta

Opinnäytetyöni kehittämistehtävälle asetetut keskeiset tavoitteet olivat:

- ❖ Löytää Amiraalit-ryhmälle uusia monipuolisia oppimisympäristöjä päiväkodin lähiympäristöstä ja kehittää ryhmän retkikulttuuria sekä lisäämään lasten elinpiiriä niin, että uudet retkikohteet olisivat lasten perheiden saavutettavissa myös vapaa-ajalla.
- ❖ Suunnitella ja toteuttaa valituissa kohteissa lapsilähtöistä pedagogisesti perusteltua toimintaa, joka perustuu Valtakunnallisen sekä Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmiin.
- ❖ Saada lapset osalliseksi ja lasten ääni kuuluviin mahdollisimman monessa eri opinnäytetyöprosessin osa-alueessa.

8.1 Arvio oppimisympäristöjen rikastamisesta

Kun opinnäytetyöprosessi alkoi syyskuussa 2021 elettiin varhaiskasvatuksessa tiukkojen koronarajoitusten aikaa: lapsiryhmät pidettiin erillään ja yhteistyö ulkopuolisten tahojen kanssa oli vähentynyt tai jopa loppunut kokonaan (Karvi 2021: 3). Ryhmän tarpeet nousivat esille tilanteessa, jossa uusi viskariryhmä oli ryhmäytymässä, eikä lasten kanssa ollut vielä aloitettu aktiivisesti kartoittamaan alueen retkimahdollisuuksia. Oma opinnäytetyöprosessini alkoi kirjallisuuskatsauksella, joka vei ajallisesti muun opiskelun ohella käytännössä koko syyslukukauden.

Kehitystehtävän jo ollessa sovittuna, mutta varsinaisen toiminta-ajan ajoittuessa kevätkaudelle tuli vastaan sellaisia haasteita kuin uusien oppimisympäristöjen löytäminen lähialueelta ja siihen kului enemmän aikaa kuin olin alun perin ajatellut. Amiraalit ryhmä oli syyskauden aikana ehtinyt retkeilemään aktiivisesti ja käyttämään alueen kohteita monipuolisesti. Koronarajoitukset olivat vielä osittain voimassa ja sellaisia mahdollisuuksia, joita olisin mielelläni hyödyntänyt ei ollut mahdollista valita projektiin. Esimerkiksi Viikin yliopisto, jonne on ollut mahdollista sopia pienryhmäretkiä ei ottanut ryhmiä vastaan.

Jossain kohtaa jopa harkitsin, että opinnäytetyön aihe muutettaisiin kokonaan, mutta päätin ottaa haasteen vastaan ja jatkaa aloittamani työn loppuun. Yhteistyöryhmäni kasvattajat toivoivat myös, etten luopuisi aiheesta, sillä Amiraalien lapset olivat innokkaita retkeilijöitä ja kasvattajat toivoivat, että uusia oppimisympäristöjä löydettäisiin kevään retkiä varten. Näin kehittämistehtävässäni mahdollisuuksia ryhmän toiminnan kehittämiseen haasteista huolimatta ja koin sen vahvistavan myös omaa ammatillista kasvuani.

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan psyykkisen ja sosiaalisen näkökulman huomioimista lasten oppimisympäristöjen rakentamisessa (Helsinki 2018: 32). Turvallisen, positiivisen ja sallivan ilmapiirin rakentumista itseni ja lasten välillä projektin aikana edesauttoi se, että tunsin entuudestaan ryhmän aikuiset ja kommunikatio oli alusta asti ollut lämmintä sekä luontevaa ja aikuisten välillä oli luottamuksellinen ammatillinen suhde. Lapset pystyivät havainnoimaan itseni ja heidän välisensä vuorovaikutuksen lisäksi kommunikointia kasvattajien kesken ja ovat aistineet positiivisen ilmapiirin, jonka luominen oli yksi perusedellytyksistä lasten turvallisuuden tunteen syntymisessä ja oppimisen turvaamisessa. Herää kysymys, jos olisin toteuttanut opinnäytetyöni ryhmässä, jonka kasvattajia en entuudestaan tunne, mitä olisi vaadittu turvallisen ilmapiirin rakentamiseen ennen retkien toteuttamista?

Digitaaliset oppimisympäristöt ovat osa tämän päivän varhaiskasvatusta ja olin erityisen mielissäni, kun itselleni tarjoutui mahdollisuus hyödyntää Thinglink@ sovellusta toiminnan suunnittelussa. Tutustuin sovellukseen ja sen käyttömahdollisuuksiin alkuvuodesta 2022 ollessani Helsingin kaupungin STEAM- pedagogiikan kehitystyöryhmän opettajapalaverissa päiväkotia Auringonkukassa. Media voi olla osa lasten varhaiskasvatusta monin eri tavoin kuten digilaitteiden käyttönä, jotka ovat sekä oppimisen välineitä että opettava asia itsessään (Media varhaiskasvatuksessa: 12–13). Tästä syntyi myös ennalta suunnittelematon sivuprodukti: Thinglink@- kartta, joka on hyödynnettävissä sellaisenaan kaikissa Latokartanon alueen päiväkodeissa. Kartta sisältää kuusi retkikohdetta

alueelta toimintaidean kanssa (Haikara 2022). Lopulta valitut retkikohteet olivat sellaisia, että lapset pystyivät perheidensä kanssa tavoittamaan ne jalkaisin Viikki-Latokartano-alueella ja tästä tuli kiitosta myös perheiltä.

8.2 Lasten osallisuuden ja lapsilähtöisyyden arviointi

Uusien oppimisympäristöjen kartoittaminen sai pontta Amiraalien lasten aktiivisesta osallistumisesta ja ideoista lastenkokousten aikana. Sen sijaan, että koin painetta löytää uusia retkikohteita, tarvitsi oikeasti vain pysähtyä ja kuunnella lasten ajatuksia sekä ideoita ja toimia niiden pohjalta. Löydetyt uudet oppimisympäristöt olivat jälkikäteen ajateltuna paljon enemmän tarkoituksenmukaisia kuin ne kohteet ja suuret suunnitelmat, joita olin itsekseni pohtinut ennen lasten kanssa koettuja keskusteluja. Koin, että lastenkokousten kautta pääsin heidän kanssaan aitoon dialogiin, jossa myös lapsille tuli tunne aidosta vaikuttamisen mahdollisuudesta. Lapsen osallisuudessa pyritään vahvistamaan lapsen itsetuntoa ja toteuttamaan lapsilähtöistä toimintaa (Järvinen, Mikkola 2015: 14). Jos olisin tarjonnut uusia kohteita summamutikassa kuulematta lapsia lainkaan, uskon, etteivät yhteiset retkemme ja toiminta olisi saanut niin positiivista palautetta, eikä tärkeä keskeinen sosiaalipedagoginen osallisuuden työorientaatio olisi toteutunut. Weckström, Karlsson ja Pölläsen mukaan kasvattajan reflektointitaito on avainasemassa kehittämissprosessissa, jotta käyttöön otetut osallisuutta tukevat menetelmät toteutuvat käytännössä (Weckström, Karlsson & Pöllänen 2020). Koin erittäin tärkeäksi miettiä lasten osallisuutta aktiivisesti läpi kehittämistyöskentelyn ja erityisesti koin ammatillista kasvua löytäessäni projektin aikana myös mikrohetkiä yksittäisten lasten kanssa, joissa he pääsivät olemaan aktiivisesti mukana toiminnansuunnittelussa ja ideoinnissa.

Käytännön tasolla jäin pohtimaan lastenkokouksissa tehdyn ajatuskartan toteuttamista. Jälkikäteen mietittynä olisi ollut erittäin tärkeää käyttää kuvia retkikohteiden kartoittamisessa ja mielenkiinnon kohteiden kuvaamisessa. Esimerkiksi toiminnan ja retkikohteiden kuvat ja niiden liimaaminen ajatuskarttaan olisivat tukeneet ajatuskartan hahmottamista. Lasten olisi myös ollut helpompaa palata lastenkokouksissa käytyihin asioihin kokousten välillä kuvia katselemalla ja muistelemalla ryhmätovereiden kanssa. Myös ryhmän älynäytön hyödyntäminen ja kartan tutkiminen heti ensimmäisessä lastenkokouksessa olisi tukenut digitaalisten oppimisympäristöjen hyödyntämistä sekä monilukutaidon oppimista.

Pienryhmätoiminta osana opinnäytetyöni työmenetelmiä nousi esille monesta eri syystä, ja suunnitteluvaiheessa esitin itselleni sellaisia kysymyksiä kuin: Onko pienryhmätoiminta tässä projektissa pedagogisesti perusteltua? Toteutetaanko pienryhmätoimintaa suunnittelun ja toiminnan kaikissa vaiheissa vai vain osittain? Tukeeko pienryhmätoiminta lasten tuen tarpeita? Onko pienryhmä kiinteä jokaisella toimintakerralla? Miten lapset voivat vaikuttaa pienryhmien muodostukseen vai onko perusteltua muodostaa ryhmä aikuisjohtoisesti? Järvinen ja Mikkola toteavat, että pienryhmätoiminnassa kasvattaja pystyy auttamaan lasta kiinnittymään toimintaan sekä ohjaamaan ryhmäprosessia (Järvinen & Mikkola 2015: 40). Koska aikani ryhmän kanssa oli rajallinen sovin ryhmän opettajan kanssa pienryhmäajossa antaa ohjat hänelle. Jos aikaa olisi ollut enemmän käytävissä, olisin itse perehtynyt paremmin ryhmän lapsidynamiikkaan ja muodostanut pienryhmät yhdessä lasten kanssa, joskin lapsilta kysyttiin toiveita kaverista, jonka haluaisi samaan pienryhmään ja toiveet otettiin huomioon kasvattajan tekemässä ryhmämuodostuksessa. Joskus pienryhmien muodostaminen lapsilähtöisesti on toimiva tapa, mutta joidenkin lasten erityisten tuen tarpeiden huomioon ottaminen vaati aikuisjohtoisen ryhmien muodostuksen ja tällä kertaa menttiin ”varman päälle ja turvallisuus edellä”, koska poistuimme päiväkodin alueelta ja turvallisuuden täytyi olla ensimmäinen prioriteetti.

8.3 Pedagogisen toiminnan arviointi

Pedagogisen toiminnansuunnittelun viitekehyksessä esille nousivat lasten osallisuus prosessiin, lasten tarpeet ja mielenkiinnonkohteet, laaja-alainen osaaminen, eri oppimisen alueet sekä varhaiskasvatuksen arvoperusta ja oppimiskäsitys. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet: 9–10, 36–37). Tavoitteeni järjestää ryhmälle lapsilähtöistä, ikätasoista ja pedagogista toimintaa onnistui oman arvioni mukaan hyvin. Lastenkokouksissa esille nousseet mielenkiinnonkohteet kuten hevokset, tutkiminen ja jalkapallo olivat myös lopulta lasten äänestyksessä eniten ääniä saaneet vaihtoehdot ja sisällöllisesti toiminnassa tuli lapsille sopivasti ennestään tuttua ja uutta opittavaa. Toiminnan sisällön suunnittelu ikätasoa sopivaksi oli itselleni luontevaa, sillä olen toiminut viskariopettajana kaksi toimintakautta.

Viisivuotias lapsi on kognitiivisilta taidoiltaan etevä ja herkkyykskausi tutkimiseen ja uuden oppimiseen on ajankohtainen. Halusin sisällyttää toimintaan uuden oppimista ja onnistuin siinä hyvin. Esimerkiksi aartenetsintä leikillisenä toimintana oli tuttu kuten vuodenaikojen havainnointikin, mutta nyt siihen yhdistettiin luonnossa tutkiminen. Pienryhmissä

eri ilmiöistä keskusteleminen ja havaintojen tekeminen sekä oppimisen syventäminen metsässä auttoi lasten asiayhteyksien muodostamista verrattuna aiheen käsittelyyn esimerkiksi vain ryhmätilassa.

Fyysisesti lapsi haastaa itseään paljon ja monipuolinen liikkuminen viisivuotiaalle päivittäin on erittäin tärkeää. Viisivuotias harjoittelee omatoiminnanohjausta, mutta ei vielä osaa arvioida taitotasoaan realistisesti tai havaita vaaranpaikkoja. Pienryhmissä toimiminen loi tilaisuuden huomioida näitä asioita ja herättää keskustelua lasten kanssa. Kun lapsi saa kysymyksilleen perusteltuja vastauksia käskyjen asemesta se kehittää myös lapset ajattelun taitoja ja motivoi lasta toimimaan aikuisen ohjeistamalla tavalla.

Retkistä saatu palaute lapsilta oli myönteistä. Lasten reaktiot sekä innostunut osallistuminen toimintaan indikoi, että toiminta oli mieluisaa sen lisäksi, että se oli suunniteltu tukemaan lasten ikätasoisista kehittymistä niin fyysisten, elämyksellisten, että kognitiivisten taitojen näkökulmista. Amiraalien kasvattajilta saatu palaute oli myös positiivista ja ryhmän opettaja Pajula antoi kehuja pedagogisen toiminnan sisällöistä ja sen vastavuudesta viisivuotiaan lapsen kehitystarpeisiin. Myös ryhmänohjaamisesta sain hyvää palautetta ja olen sen kokenut olevan myös yksi omista vahvuuksistani työskennellessäni varhaiskasvatuksen opettajana.

Olen tyytyväinen erityisesti siihen, kuinka toiminnan aikana onnistuimme toimimaan sekä kokonaisuutena ryhmänä, yksilöinä että pienryhmissä. Tällä kertaa toiminnan sisällöt nousivat lasten mielenkiinnon kohteita, mutta suunnittelin kokonaisuudet itsenäisesti. Ajallisesti olisin toivonut, että olisin pystynyt ottamaan lapsia enemmän toiminnan sisällölliseen suunnitteluun ja näin olisin toiminutkin, jos opinnäytetyöni olisi toteutunut esimerkiksi oman ryhmäni kanssa.

8.4 Pohdinta

Kehittämistyön tuloksena voin pitää onnistunutta oppimisympäristöjen rikastamista Amiraalit-ryhmän toimintaan keväällä 2022. Projektin aikana onnistuttiin vahvistamaan lasten osallisuutta sekä suunnittelemaan toimintaa, joka vastasi Amiraalit-ryhmän tarpeisiin. Prosessissa syntyi produktina Thinglink@-kartta, jota ryhmä pystyi hyödyntämään vielä 3 uuden retken merkeissä niin halutessaan opinnäytetyöprosessin päätyttyä ryhmässä. Kartta itsessään voi toimia myös innostajana muille alueen varhaiskasvatusryhmille ja herättää kiinnostuksen oppimisympäristöjen rikastamiselle. Thinglink@

sovelluksen hyödyntäminen ylipäättään ryhmän toiminnassa oli uutta ja tekemäni kartta toi esille yhden mahdollisuuden, kuinka sovellusta voi ryhmässä hyödyntää. Retkikulttuurin kehittäminen tapahtui jokaisessa toimintakerrassa niin yhteisen suunnittelun, keskustelun kuin toiminnan aikana. Retkikulttuuriin liittyvien asioiden aktiivinen pohtiminen ja läpikäyminen lasten kanssa synnytti uusia tapoja toimia, esimerkiksi pienryhmissä retkien toteuttaminen, jota ei aikaisemmin ollut tehty.

Opinnäytetyöni kehittämistehtävä oli lopulta onnistunut. Sille asetetut tavoitteet saavutettiin vaikkakin prosessin jälkeen heräsi parantamisehdotuksia, jotka toimivat nyt jälkikäteen oppina tulevaa varten. Projekti avasi silmiäni myös konkreettisesta ajankäytöstä. Jos olisin toteuttanut projektin oman ryhmäni kanssa, olisin pystynyt laajentamaan aiheita ja yhdistämään niitä esimerkiksi pidemmiksi projekteiksi. Nyt yksittäiset kokonaisuudet jäivät irrallisiksi, vaikka niissä toteutuikin pedagoginen pohja ja ikätasoinen lapsilähtöinen toiminta. Projektinomaisuus on itselleni ominainen työtapa, jota en harmikseni saanut yhdistettyä pedagogisen toiminnan sisällöllisenä jatkumona opinnäytetyön aikana.

Oppimisympäristöjen moninaisuus ja niiden hyödyntäminen olivat oma henkilökohtainen mielenkiinnon aiheeni jo ennen opinnäytetyötä ja sain vahvistusta osaamiselleni projektin aikana. Retkeily Helsingissä on avautunut syksyllä 2022 kaikkien koronarajoitusten poistuttua ja se mahdollistaa jälleen päiväkotiryhmien retkeilyn laajemmin kaupungin sisällä. Oli kuitenkin mielenkiintoista paneutua Päiväkoti Auringonkukan kaupunginosan Latokartanon ja sekä Viikin alueen palveluihin. Huomasin tarkkailevani palveluja myös sosionomin näkökulmasta ja tein havaintoja, jotka eivät olleet oleellisia opinnäytetyön kannalta. Tein esimerkiksi havainnon, ettei alueella ole terveysasemaa tai neuvolaa, vaikka kyseessä on yksi Helsingin suurimmista lapsiperhekeskittymistä. Tämä herätti ajatuksia alueen kehittämisestä tulevaisuudessa ja sosiaali- ja terveystalveluiden saatavuudesta alueen lapsiperheillä. Huomaan, että vaikka olenkin kulkenut opintojeni aikana varhaiskasvatuksen polkua, kulkee mukanani vahvasti sosionomin identiteetti ja sosiaalisten kokonaisuuksien havainnointi.

Henkilökohtaisten perhesyiden vuoksi opinnäytetyöprosessi venyi suunniteltua pidemmäksi ja erityisesti kirjoitusprosessin viivästyminen ja rikkonaisuus toivat henkilökohtaista huolta ja harmia. Onneksi olin panostanut muistiinpanoihin sekä kirjallisesti, että äänittäen kännykkääni aina toimintakertojen jälkeen, joka auttoi kirjoitusprosessin loppuun viemisessä syksyllä 2022.

Opinnäytetyön tekeminen yksin toi omat haasteensa prosessiin. Parin kanssa työskentely olisi sekä helpottanut työmäärää, että antanut mahdollisuuden aktiiviseen reflektioon toisen opiskelijan kanssa läpi opinnäytetyöprosessin. Koen, että oman prosessini aikana olen huomannut tiimityöskentelyn tärkeyden sekä sen antaman rikkauden lasten kanssa työskentelyssä. Positiivista oli, että pystyin keskustelemaan opinnäytetyöstäni sekä lähiesimieheni, että Amiraalien kasvattajien kanssa, vaikka päävastuu opinnäytetyöstä olikin yksin minulla.

Lähteet

Ahonen, Liisa 2017. Vasun käyttöopas. PS-Kustannus.

Haanpää Sanna. Opetushallitus 2018. Uusi varhaiskasvatustietosuojan ja salassapidon osalta? Opas. [https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/uusi-varhaiskasvatustietosuojan-ja-salassapidon-osalta_2018.pdf]. Viitattu 9.11.2021.

Haikara Niina 2022. Thinglink- Latokartanon kartta. [<https://www.thinglink.com/scene/1569948728767283203>]. Viitattu 17.10.2022.

Hakkarainen Pentti. 2018 ”Lähikehityksen vyöhyke” s.45–49, teoksessa Pedagogiikan palikat, Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Toimittaneet Helenius Raili & Korhonen Riitta. WSOY.

HELMET 2022. Viikin kirjasto. Koulut ja päiväkodit. [[https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Viikin_kirjasto/Koulut_ja_paivakodit/Paivakotiyhteistyö\(188980\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Viikin_kirjasto/Koulut_ja_paivakodit/Paivakotiyhteistyö(188980))] Viitattu 21.7.2022.

Helsinki 2022. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma. [https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KasKo/vare/Helsinki_Vasu_FI.pdf]. Viitattu 21.07.2022.

Huovinen, Remahl ja Turunen 2009. Pallopelejä ja pelisovelluksia. Opetushallitus ja Koululiikuntaliitto.

Jokimies, E. 2013. 365 päivää lasten osallisuutta- mahdollisuudet ja käytännöt vuorohoidossa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Varhaiskasvatustieteen pro gradu-tutkielma. [<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/41706>]. Viitattu 17.10.2022.

Järvilehto Lauri 2014. Hauskan oppimisen vallankumous. PS-Kustannus.

Järvinen Kirsi & Mikkola Petri 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieto Oy.

KARVI 2021. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Korona varhaiskasvatuksen arjessa, Rajoituksia ja hyviä käytänteitä varhaiskasvatuksessa. [https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/08/KARVI_T0421.pdf] Viitattu 24.10.2021.

Kronqvist Eeva-Liisa 2016. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta s.13–30, teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja. Toimittaneet Hujala Eeva ja Turja Leena. PS-kustannus.

Kuusinen Anne-Mari 2014. Lasten osallisuuden tukeminen lastenkokouksen avulla Kummelin ryhmäperhepäiväkodissa. Opinnäytetyö. [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/76407/Anne-Mari_Kuusinen.pdf?sequence=1&isAllowed=y]. Viitattu 28.9.2022.

Lapsen aika 2016. Ojanen Tuija, Ritmala Marjo, Sivén Tuula & Vihunen Riitta. Sanoma Pro Oy.

Lapsen oikeuksien sopimus 2011. Suomen YK-liitto. [https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/lapsen_oikeudet_paino.pdf]. Viitattu 7.2.2022.

Latokartanon kartta 2022.

[<https://www.google.com/maps/@60.2275546,25.027527,15z?hl=fi>]. Viitattu 21.7.2022

Leikki leikkinä. [https://leikkileikkina.com/wp-content/uploads/2020/08/Aarrejahti_isoille-1.pdf]. Viitattu 17.10.2022.

Leskisenoja, Eliise 2017. Positiivisen pedagogiikan työkalupakki. PS-Kustannus.

Media varhaiskasvatuksessa 2017. Tukea tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen. MLL. Lapset ensin. Opas.

MLL 2013. Lapsi eri ikäkausina. 5-vuotias. [<https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/mlifi/prod/2017/08/04174318/Lapsi-eri-ik%C3%A4kausina-5-v.pdf>] Viitattu 24.10.2021.

Mäkelä Jukka 2011. Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle s. 13–23, teoksessa Näyn & Kuulun, Lapsen etu ja osallisuus. Toimittaneet Nurmi Suvielise & Rantala Kaisa. LK- kirjat/ Lasten keskus Oy.

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.

[https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf].

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos 2021. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön suositus opetuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäjille koronavirusepidemian aikana. [<https://minedu.fi/documents/1410845/22330894/OKM+THL+suositus+-+opetus+ja+varhaiskasvatus+12.10.2021.pdf/0d87ccaa-86ca-eeb-0b72-0fea807fe9ef/OKM+THL+suositus+-+opetus+ja+varhaiskasvatus+12.10.2021.pdf?t=1634025800244>]. Viitattu 24.10.2021.

Päiväkoti Auringonkukka 2021. Helsingin kaupunki. [<https://www.hel.fi/varhaiskasvatus/fi/paivakodit/auringonkukka>]. Viitattu 30.10.2021.

Retket 2022. Opetushallitus. [<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatuksen-turvallisuustyon-organisointi-ja-johtaminen>]. Viitattu 21.7.2022.

Salminen Jenni 2017. Kasvattaja lapsen kehityksen ja oppimisen tukijana s. 136–144 teoksessa Valloittava varhaiskasvatus. Toimittaneet Koivula, Siippainen ja Eerola-Pennanen. Vastapaino, Tampere.

Salonen Kari 2014. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. [<http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>] Viitattu 9.11.2021.

Stm 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 14. Helsinki. [<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74223/Opp200414.pdf?sequence=1&isAllowed=y>]. Viitattu 23.10.2021.

Tartuntatautilaki 2016. Finlex. [<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161227>]. Viitattu 30.10.2021.

Tenk 2019. Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin ohje. [https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf]. Viitattu: 8.11.2021.

Tenk 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Ohje. [https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf] Viitattu 9.11.2021.

Tietosuojavaltuutetun toimisto. [<https://tietosuoja.fi/henkilötietojen-kasittelyperusteenva-linta-ja-lainmukaisuuden-varmistaminen>]. Viitattu 9.11.2021.

Turja Leena 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa s. 41–54, teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja. Toimittaneet Hujala Eeva ja Turja Leena. PS-kustannus.

Turvallisuusohje 2021. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen retkien turvallisuusohje. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Helsingin kaupungin varhaiskasvatuksen turvatiimi.

Uutta Helsinkiä. Rakentaminen Viikki. [<https://www.uuttahelsinki.fi/fi/raide-jokeri/rakentaminen/viikki>] Viitattu 21.7.2022.

Varhaiskasvatuksen turvatiimi 2021. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen retkien turvallisuusohje. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Helsingin kaupunki.

Varhaiskasvatuslaki 2018. [<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatuslakij>]. Viitattu 30.10.2021.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vygotsky. The Dynamics of the Schoolchild's Mental Development in Relation to Teaching and Learning. Julkaisussa: Journal of Cognitive Education and Psychology

Volume 10, Number 2, 2011. Verkkojulkaisu. Saatavissa: [<https://www.marxists.org/archive/vygotsky/works/1931/dynamics-school-age.pdf>] Viitattu 26.10.2021.

Weckström Elina, Karlsson Liisa, Pöllänen Sinikka, Anna-Leena Lastikka 2020. Creating a culture of participation: Early childhood education and care educators in the face of change. Julkaisussa: Children and society, National childrens bureau, Volume35, Issue4, July 2021. Verkkojulkaisu. Saatavissa: [<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/chso.12414>] Viitattu 28.7.2022.

Yli-Viikari Anja 2011. Luonnon vaikutukset hyvinvointiin. MTT/CAREVA- hanke. <https://docplayer.fi/264434-Anja-yli-viikari-luonnon-vaikutukset-hyvinvointiin.html>] Viitattu 28.7.2022.

Suostumus osallistua opinnäytetyöprosessiin

Pedagogiikkaa rajojen ulkopuolella, oppimisympäristöjen rikastaminen Amiraalit ryhmän kanssa

Niina Haikara, Metropolia AMK, Sosionomi koulutusohjelma, kevät 2022

Opinnäytetyöni kehittämistehtävä on lisätä Amiraalit- varhaiskasvatusryhmän oppimisympäristöjä päiväkodin lähialueella, kehittää ryhmän retkikulttuuria ja suunnitella valittuihin kohteisiin pedagogista toimintaa yhdessä ryhmän lasten ja aikuisten kanssa. Lasten rooli opinnäytetyössä on osallistua oppimisympäristöjen valintaan, tuoda esille omia mielenkiinnon kohteitaan ja kertoa toiveitaan pedagogiselle toiminnalle. Lasten henkilö- tai erityisiä henkilötietoja **ei** kerätä tai tallenneta missään vaiheessa opinnäytetyöprosessia.

Kaikki dokumentointi ja tallenteet tehdään ryhmän omilla laitteilla ja ryhmän omat aikuiset jakavat kuvat teille Helsingin kaupungin ohjeistuksien mukaisesti (portfolio). Allekirjoittanut ottaa teidän suostumuksellanne kuvia vain lasten toiminnan aikana tekemistä tuotteista kuten lasten maalaamista tauluista, rakentamista majoista tai muista vastaavista tuotoksista opinnäytetyön raportointia varten, jonka jälkeen kuvat tuhoetaan asianmukaisesti kuitenkin viimeistään 31.5.2022. Lapsista kuvia **ei** allekirjoitaneen laitteilla oteta, eikä niitä raportoida opinnäytetyöhön.

Opinnäytetyöprosessi ryhmän lasten kanssa kestää maaliskuun 1. päivästä enintään toukokuun 31. päivään saakka ja se sisältää keskustelua lasten kanssa, oppimisympäristöjen valitsemisen sekä 3 retkeä pienryhmittäin valittuihin retkikohteisiin.

Annan luvan huollettavalleni osallistua Pedagogiikkaa rajojen ulkopuolella opinnäytetyöprosessiin ja ottaa kuvia lapseni tuotteista opinnäytetyön raportointia varten. Lapseni on antanut suostumuksensa osallistumiseen.

päivämäärä, lapsen nimi ja huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

En anna lupaa huollettavalleni osallistua Pedagogiikkaa rajojen ulkopuolella opinnäytetyöprosessiin tai ottaa kuvia lapseni tuotteista opinnäytetyön raportointia varten. Lapseni **ei** halua osallistua.

päivämäärä, lapsen nimi, huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

**Metropolia Ammattikorkeakoulu, Niina Haikara, Sosionomi AMK, Opinnäytetyö
Tiedotuskirje 18.2.2022 Amiraalit- ryhmän lasten huoltajille**

**”Pedagogiikkaa rajojen ulkopuolella,
Oppimisympäristöjen rikastaminen Amiraalit- ryhmän kanssa”**

Hei kotiin!

Nimeni on Niina Haikara ja olen viimeisen vuoden sosionomi amk opiskelija Metropolia ammattikorkeakoulusta Myllypuron kampukselta. Olen myös työsuhteessa päiväkotia Auringonkukassa Kultasiivet-ryhmän opettajana.

Viime syksynä käynnistyi opintojeni viimeinen iso etappi eli opinnäytetyöprosessi, jonka halusin omista mielenkiinnonkohteistani lähtien tehdä yhteistyössä viisivuotiaiden ryhmän kanssa. Amiraalit- ryhmä suostui yhteistyökumppaniksesi ja olen siitä erittäin iloinen. Ennen omia vapaitani toimin 2 toimintakautta viskariopena ja viskaritoiminnan kehittäminen on lähellä sydäntäni. Tämä opinnäytetyöprosessi käynnistyi jo syksyllä kirjallisuuskatsauksen työstämisellä ja nyt on aika päästä töihin yhdessä ryhmän kanssa.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen ja sitä ohjaa työn kehittämisen orientaatio. Tarkoitukseni on löytää lähialueelta käyttökelpoisia ja lapsia kiinnostavia oppimisympäristöjä ja kehittää niihin lapsille heidän kasvuaan ja kehitystään tukevaa pedagogista toimintaa 3 eri kertana. Tarkastelemme ryhmän retkikulttuuria ja kehitämme sitä lasten kanssa yhdessä tuumin. Lasten osallisuus on oleellinen osa Valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman mukaista työskentelyä ja on myös prosessissa vahvasti läsnä.

Pedagogista dokumentointia ja taltiointia, kuten kuvaamista, videointia ja äänitallenteita tehdään ryhmän omilla medialaitteilla ja jaetaan ryhmän toimesta koteihin. Omaa älypuhelimiani käytän ainoastaan retkikohteiden ja mahdollisten lasten produktien, kuten maalausten tai rakennelmien kuvaamiseen. Mitään lasten henkilötietoja tai erityisiä henkilötietoja **EI** kerätä tai tallenneta missään vaiheessa eikä lasten kuvia tallenneta opinnäytetyön raportointia varten.

Koteihin jaetaan erillinen lupalomake, jolla saatte joko antaa lapselle luvan olla mukana tai kieltää lapsen osallistumisen opinnäytetyöprosessiin. Lupalapussa on myös kohta lapsen omalle suostumukselle, joka on tärkeää pyytää.

Kiitos valtavasti jo nyt yhteistyöstä ja annan mielelläni lisätietoja!

Niina Haikara, niina.haikara@hel.fi, niina.haikara@metropolia.fi, puh: 0407747412